כנס רמלה ה-9 | תשע"ו

המשפחה

אתגרים וחזון

קוממיות | חות
רוח וגבורה לישראל יהודית

כנס רמלה | רמלה | מכון פוע"ה | מרכז תורה ומדינה | אורות ישראל | בית אורות

לבאי הכנס הנכבדים, ברוכים הבאים!

שמחים אנו בבואכם ל**כנס רמלה - בין ישראל לעמים ה-9 תשע"ו**.
מילוי ייעודו ההיסטורי של עם ישראל כאור לגויים, הולך ומתממש לנגד עיננו עם תקומת מדינת ישראל והתפתחותה. קידום ומימוש האידיאל היהודי עוברים דרך ההכרה בכך שעם ישראל הוא עם ייחודי ולכן מוטלת עליו האחריות להפצת בשורה ותיקון לכלל אומות העולם.
כנס רמלה - בין ישראל לעמים שזו שנתו התשיעית, עוסק בסוגיית הייחודיות של עם ישראל כאומה ריבונית בארצה, ובהשלכות הנובעות מתפיסה זו, הן בעיצוב מדיניות והן במישור הערכי והרוחני. אנו תקווה שהמידע והעיון בתכני הכנס יישאו פרי.

השנה יעסוק הכנס בנושא המשפחה.

המשפחה בישראל מהווה קהילה קיומית, שהיא הבסיס והחוסן של העם כולו. במסגרת הכנס נעסוק במהותה של המשפחה הן מההיבט התורני, הערכי וההלכתי, והן מההיבט המקצועי והחברתי. נדון בהעלמותה של המשפחה מהשיח הציבורי ומהמדיניות הציבורית האסטרטגית, נבין את מערכת הערכים הגורמת לכך, ונציג לעומתם עולם ערכי ישראלי אמיתי הדוגל בחיזוק המשפחה. נבחן את הפמיניזם והשוביניזם אל מול הפמיליזם, ונבחן מודלים משפחתיים אופטימלים של תעסוקה ובניין המשפחה. נידרש לאתגר שמירת המשפחתיות במקומות עבודה בגופים ציבוריים, במטרה לקדם סביבת עבודה תומכת משפחה. כל זאת, מתוך מבט מערכתי ציבורי, הבוחן את תפקידה של המדינה בחיזוק המשפחה.

בחוברת שלפניכם, מאמרים על מהות המשפחה, נתונים דמוגרפיים עדכניים על מגמות בתחום המשפחתיות בישראל ובעולם, והצעות חוק לקידום מעמד המשפחה. אנו תקווה כי תפיקו תועלת מרובה מהכנס ומתכניו.

צוות כנס רמלה

מייסד הכנס: אריאל בן דוד (בנדא), חבר הנהלת קוממיות.
יו"ר הכנס: הרב יאיר קרטמן - ראש תכנית 'תורת המדינה' ישיבת בית אורות, חבר הנהלת קוממיות.
הנהלת הכנס: עמיטל בראלי - מנכ"ל פורום 'חותם'. אורי ברטפלד - מנכ"ל הכנס.
צוות תוכן: הרב יעקב יקיר - 'תורת המדינה' ישיבת בית אורות. הרב יאיר קרטמן. הרב איתי אליצור. אבנר פורת - פורום 'חותם'.
צוות היגוי: ד"ר חיים כהן, הרב אריה כץ - מכון פוע"ה, הרבנית אפרת טוויל, הרבנית יעל פוזן. הרב יעקב יקיר, הרב איתי אליצור. אליעזר שחור, האגף לתרבות תורנית במשרד החינוך.
עורך החוברת: הרב איתי אליצור.

תוכן העניינים

ברכת הרב הראשי לישראל	7
רקע לכנס רמלה בנושא המשפחה היהודית/ הרב איתי אליצור	8
בניין עדי עד - חתונה בישראל/ הרב יעקב יקיר	13
תופעות פוסט-משפחתיות בעולם ובישראל / יעקב פייטלסון	18
המשפחה ומערכת יחסים עם בורא עולם בעידן המודרני בתורת הרב סולובייצ'יק / ד"ר חיים כהן	33
דבר חברת אינטרנט רימון, זוכת פרס כנס רמלה / יריב פאר, מנכ"ל אינטרנט רימון	39
הצעות חוק לחיזוק המשפחה	41

David Lau
Chief Rabbi Of Israel
President of The Chief Rabbinic Council

דוד לאו
הרב הראשי לישראל
נשיא מועצת הרבנות הראשית

בס"ד, ז' סיון, תשע"ו
13 יוני, 2016
תב' - 633.עו

לכבוד
באי כנס רמלה
בין ישראל לעמים

שלום רב

<u>מכתב ברכה</u>

זו השנה התשיעית שעורכים את כנס רמלה. כנס שמהותו מדיניות ציבורית ועיצובה ע"י ערכים יהודיים ולאומיים.

היוזמה לכנס זה באה מחברי הגרעין התורני בעיר רמלה, מטרתו לדון בענייני השעה בסוגיות הנוגעות לכלל הציבור הישראלי בני כל הדתות, וזאת מנקודת מבט ייחודית של תורת ישראל.

מידי שנה מציגים נושא אחר שעליו יתמקד הדיון. בשנה זו אמור הכנס לדון באתגרי המשפחה היהודית. אין צורך להכביר במילים על חשיבותו של התא המשפחתי, במשך כל ההיסטוריה היווה ערך המשפחה מרכיב מרכזי בקיומו של עם ישראל, בעיקר מבחינת הנחלת הערכים מדור לדור.

לצערי, בשנים האחרונות נתקלים אנו בתופעות שלא הכרנו, שמערערות על קיומו של התא המשפחתי. התנהלויות שונות ומשונות שיש בהן משום עקירת דת ישראל, והעמדת מצבים שלא ידענו מעולם.

דווקא בימים אלו, ראוי לערוך את כנס רמלה שבא לחזק את אחד מהיסודות עליהם מושתתת תורת ישראל. הערובה להמשך קיומו הפיזי והרוחני של עם ישראל, זו המשפחה היהודית.

מברככם בכל לב

דוד לאו
הרב הראשי לישראל

בית יהב ♦ ירמיהו 80, ירושלים ת.ד. 36016 ♦ מיקוד 9136001 ♦ טל': 02-5313191 ♦ פקס: 02-5377872
Beit Yahav ♦ 80 Yirmiyahu St., Jerusalem 9136001, Israel ♦ P.O.B. 36016 ♦ Tel: 02-5313191 ♦ Fax: 02-5377872
Email: rabbia@rab.gov.il :דוא"ל

רקע לכנס רמלה בנושא המשפחה היהודית

- הרב איתי אליצור -

הנתונים על מצב המשפחה במדינת ישראל מלמדים על צורך דחוף לחזק את מוסד המשפחה. הסטטיסטיקות מלמדות על כך שבישראל כל זוג שלישי שמתחתן - מתגרש. גם הנאמנות של בני הזוג זה לזה, על פי כמה מחקרים, צריכה חיזוק משמעותי. כרסום ניכר חל גם בסמכות ההורית וביחס שבין הורים לילדיהם.

נשאלת אפוא השאלה מדוע נושא חיזוק המשפחה אינו עומד בראש סדר העדיפויות החברתי והלאומי? בעוד שלנושאים חברתיים אחרים יש לובי חזק בכל מקום, נושא חיזוק המשפחה מיותם ואין מי שעוסק בו ברמה הלאומית והאסטרטגית. אין בכנסת ועדה לחיזוק המשפחה. אין באקדמיה מחלקה ללימודי משפחה וחוסנה. ואין מי שרואה בחיזוק המשפחה אתגר לאומי. אין מי שפועל בצורה מקצועית וממלכתית כדי למפות את כל הגורמים המביאים להחלשתה של המשפחה, ולהתוות תכניות לחיזוק המשפחה.

נציג כמה מהגורמים המערערים את עוצמתה של המשפחה, הן בתחומי החינוך, התרבות והשיח הציבורי, והן בתחומי החקיקה והפסיקה.

בתרבות ובשיח הציבורי

אפשר להצביע על מספר גורמים תרבותיים המשפיעים על חוסנה של המשפחה:

א. הגישה הפרטנית: גישה תרבותית שבמרכזה הפרט והנאותיו הרגעיות. התרבות העכשווית מוגעת מתפישה שלפיה העיקר בעולם הוא הפרט. במרחב הציבורי של היום שולטת תפישת עולם שאינה מחנכת להכיר בחשיבות העצמית של קבוצה ושל עם, אלא מחנכת שהפרט והנאתו הרגעית הן החשובות. הנשואין נתפשים אפוא לא כישות בפני עצמה, אלא כשותפות אינטרסנטית של שני צדדים, שדינם להעלם אם אחד הצדדים לא נהנה מהם.

הגישה הזאת מעודדת את הפרט לממש את עצמו, ולא לפתח את הקבוצות שהוא משתייך אליהן. ובראשן המשפחה.

ב. הנהנתנות: הגישה הנהנתנית נגזרת מהסעיף הקודם וקשורה אליו. הגישה ששמה במרכז את ההנאה ואת הרגע, ואיננה מתייחסת לשיקולים של נצחיות או למסגרות שנועדו להתקיים לנצח. מתוך גישה זו, האדם מתרגל לדרוש בכל עת סיפוק מיידי ואינו מוכן לטרוח ולהתאמץ למען השכנת שלום במשפחתו. התרבות ממכרת אותו לעודף רומנטיקה,

ובמקום לרוות נחת ממשפחתו, הוא עסוק כל ימיו ברדיפה אחרי הנאות ואושר מדומה שלא יושג לעולם. האדם לא לומד לשמוח במה שיש לו, אלא תמיד חי ברדיפה בלתי פוסקת אחרי הנאות נוספות. לכן גם משפחתו אינה מספקת אותו.

יש כאן היפוך של העיקר והטפל. המשיכה המינית נוצרה כדי לגרום לאדם להקים משפחה יציבה ולהוליד ילדים. אבל התרבות של היום הפכה את היוצרות ומתייחסת למשפחה כאל אמצעי למען ההנאה.

התרבות העכשווית מחנכת להתמכרות ולא להתגברות, התרבות מחנכת לסיפוק יצרים בלי מאמץ. התרבות מרתיעה אדם מלעשות מאמץ לשקם את עצמו ואת משפחתו, וממילא לא מחנכת לערכי המשפחה.

כאשר המיניות הופכת למטרה בפני עצמה שהנישואין אינם אלא אמצעי להשגתה, האדם מחליט לוותר על מה שנראה בעיניו כאמצעי ולהתמקד במה שנראה בעינו כמטרה. בדרך זו החברה מפתחת יחס סלחני מאד כלפי ניאוף. (שבישראל של היום אפילו אינו מהווה עבירה פלילית), והמשפחה הופכת למוסד צרכני.

כמו כן, הנהנתנות גורמת לזלזול בנאמנות הזוגית, ואף מעודדת את הבגידה בה. תחת מסווה של דרישה לחופש אישי.

ג. שיח הזכויות: השיח הנפוץ במרחב הציבורי, לפיו העיקר בעולם הוא זכויותיו של הפרט. אין שואלים במה הפרט תורם לכלל ולהויה הנצחית, אלא מה הפרט מקבל. הפרט מתחנך לדרוש לקבל ולא לתת. נעיר כי גם אנחנו כמובן לא תומכים בקיפוח זכויותיו של הפרט. אלא שאנו סבורים שצריך למצוא את האיזון בין שיח הזכויות לבין חיזוק המשפחה וחיזוק הכלל.

ד. אובדן הנצחיות: החברה הפסיקה לראות במשפחה שושלת נצחית, והתחילה לראות בה סידור התומך בבני דור אחד, שבניו כבר אינם משתייכים אליו אלא הם מקימים להם משפחות חד-דוריות משלהם.

ה. התפישה המתנגדת לחלוקת תפקידים, ושואפת לטשטוש הבדלים והאחדת כל בני האדם. תפישה זו מובילה לראיית המשפחה לא כגוף אחד בו לכל אחד יש תפקיד משלו, אלא כשיתוף בין שוים שכל אחד מהם עומד בפני עצמו, ושואפת לצמצם הבדלי תפקידים והבדלים אחרים. ולצמצם את התלות איש ברעהו.

שינוי מערכות היחסים במערכת הזוגית והמרתם ממודל של איחוד ואחדות למודל של פירוד ורדיפת שוויון בכל מחיר, יוצר מאבק בין המינים. הגברים והנשים אינם מחפשים במה יוכלו לתמוך זה בזה אלא במה לא יעלה עליהם הצד השני. כך אי אפשר לנהל משפחה מאוחדת.

בפסיקה ובחקיקה

הגישה הלא-משפחתית הבאה לידי ביטוי בפסיקה והחקיקה אינה דבר שנוצר מאליו. היא פרי האוירה החינוכית והתרבותית המעודדת גישה זו (שעסקנו בה בפרק הקודם). לכן גם הטיפול בבעיה צריך להתחיל בחינוך ובתרבות. עם זאת, אין לזלזל במאמץ שצריך להשקיע גם בתחומי החקיקה.

א. חקיקה המעודדת גירושין. החקיקה היום מעודדת גירושין; בניגוד להלכה המתקנת תקנות כדי להקשות על הגירושין, החקיקה היום עושה מאמץ להקל עליהם. לדוגמא: הפסיקה של בתי המשפט למשפחה מטילה על הבעל תשלומים גבוהים מאד לאשה, כך שהיא תוכל להמשיך לחיות באותה רמת חיים שהתרגלה אליה, על חשבון הבעל ובלעדיו. הגישה הזאת מעודדת אותה לתבוע גט.

ב. המאבקים הציבוריים למען כפיה על גיטין בקלות תורמים גם הם לערעור חוסנה של המשפחה. אין חולק על כך שישנם מקרים שבהם ראוי להלחם על פירוקה של משפחה. אבל הטיפול במקרים האלה צריך להיות פרטני. כאשר יש בעיה של כמה מאות מסורבות גט, וכנגדה יש בעיה של שליש מהאוכלוסיה שסובלים מאי-יציבות של המשפחה, ברור שהבעיה הגדולה יותר היא זו ששליש מהאוכלוסיה סובל ממנה. היא הבעיה המשפיעה על המבנה החברתי כולו. בעיית המסורבות היא בעיה של אותן נשים, ריבוי הגירושין הוא בעיה של החברה כחברה. ואולם, כאשר הדגל הציבורי הוא ההקלה על ההפרדה, אי אפשר במקביל להאבק באופן ציבורי על חיזוק התא המשפחתי. כאשר הפנים הצבוריות הן במאבק למען הגירושין והחופש האישי, אי אפשר להרים גם את הדגל הנגדי. הדגל הציבורי צריך להיות שמירה על הנשואין. בבעלים מעגנים אפשר וצריך לטפל באופן פרטני.

ג. חקיקה שמכוונת לחיזוק הפרט נגד המשפחה. החקיקה כולה מופנה להקל על הרוצה לפרק את משפחתו. אין מספיק חקיקה הפועלת לחזק את המשפחה. במצב הקיים היום, כוחם של נישואין חלש מבחינה זאת אפילו מכוחו של חוזה בין עובד למעבידו. המפר התחייבויות בסיסיות שבין בני זוג אינו צפוי לשום סנקציה מצד החוק.

ד. חקיקה שמעודדת חיים מחוץ לנישואין, ומעודדת מתירנות ויצריות.

בתחומי התקשורת והאקדמיה

סתימת פיות כללית לכל מי שמחקריו סותרים את ערכי הפרט. או לכל מי שטוען טענות שאינן תואמות את דעת הזרם השולט ביד חזקה.

גורמים סוציולוגיים

א. נורמות חברתיות: ככל שיש יותר גירושין, כך הרתיעה של אנשים מפני גירושין קטנה. והתהליך מזין את עצמו.
ב. נורמות אינדיבידואליסטיות: השאיפה של האדם לאידיבידואליזם, והיכולת של כל אחד מהצדדים להתקים לבדו בלי תלות בחברו, מנמיכות את הרתיעה מפני פירוק המשפחה.
ג. נורמות תרבותיות: פורנוגרפיה נפוצה גורמת לעודף עיסוק בענייני מין, ולמרדף אחרי הנאות במקומות אחרים.
ד. חידושים טכנולוגיים: טכנולוגיה המאפשרת הולדה ללא משפחה, מנמיכה בעיני הבריות את נחיצותה של המשפחה. (כמובן שאין לנו שום התנגדות לטכנולוגיה מפותחת, אבל בד בבד עם טכנולוגיה מפותחת, החברה צריכה לפתח אמצעים שישמרו על כך שהיא לא תלך שבי אחרי הטכנולוגיה).

בין הורים לילדים

אנו עדים לערעור הסמכות ההורית. יש לכך גורמים רבים, נמנה כמה מהם:
א. שיח הזכויות: השיח המקובל היום בפסיקה ובחקיקה הוא שיח של זכויות הילד. לפי השיח הרווח היום הילד אינו חלק מהמשפחה ומרצף הדורות, אלא צרכן זכויות. כדוגמא לכך אפשר להביא את הצעות החוק החדשות המונחות על שלחן הכנסת. בעוד שע"פ החוק הקיים ההורים הם האפוטרופסים של הילד, הרי שהחוק החדש הופך את הילד לבעל הבית הזכאי לקבל שירותים מהוריו.
נכון שרוב השינויים המוצעים הם סמנטיקה, השומרת על תוכן החוק אך מכנה אותו זכות. אבל עם זאת יש בהצעת החוק החדשה גם שינויי מהות. הוא נותן לילד אפשרות לפנות לבית המשפט נגד הוריו, להתערב בהחלטותיהם, וכיו"ב. הצעת החוק מציעה להפוך את הילדים לישויות משפטיות עצמאיות, שיש להן זכויות ואין להן חובות, ויש להם זכויות גם בהוריהם. על פי ההצעה החדשה - ששרשיה מעוגנים היטב בתפישה המשפטית הרווחת - המבנה המשפחתי והמעמד ההורי הם חסרי ביסוס משפטי . (וגם אם החוק לא משנה אלא את המינוח, עצם שינוי המינוח הוא שינוי תרבותי. אי אפשר לחנך ילד אם המערכת מלמדת אותו שיש לו רק זכויות ולא חובות, וכל העולם קיים כדי לשרתו).
גם בפסיקה אנו מוצאים יותר פקוח על יחסי הורים ילדים. בטול האפוטרופסות והפיכת הילד לתובע. יותר התערבות של בית המשפט.

ב. סדר העדיפויות: שאיפה של ההורים למימוש עצמי ורווחה כלכלית, באה לעיתים על חשבון הילודה או גידול הילדים.

מילות סיכום

הכל תומכים בחיזוק המשפחה, והכל תומכים בחיזוק העם, והכל בעד זכויות הפרט. צריך לקבוע סדר עדיפויות בין כל הערכים האלה, כי לא תמיד אפשר לחזק את כולם. את סדר העדיפויות יש לשנות ולאזן. לשוב ולראות את העולם יותר במבט של נצח ופחות במבט של רגע. במבט של כלל ולא רק של פרט.

'בניין עדי עד', חתונה בישראל

- הרב יעקב יקיר -

מבוא

במאמר זה ננסה להבין את המשמעות של החיבור בין איש ואשה על פי התורה, על ידי התבוננות בהגדרת המשפחה קודם מתן תורה ובשלבי הקידושין והנישואין שחידשה התורה. אנו נלמד, שהחיבור בין איש לאשה הוא קיומי ומהותי. לא טוב היותם לבדם, כי כל אחד מהם הוא חצי אדם ורק יחדיו שמם אדם. בנוסף נראה, שהמשפחה אינה שותפות בין שני אנשים, אלא ישות בפני עצמה, ישות עצמית ורב דורית שאליה נספחים הפרטים הכלולים בה. המשפחה היא שלם הגדול בהרבה מסך כל חלקיו. לבסוף, נלמד שחתונה אינה אירוע פרטי של שני בני הזוג אלא אירוע ציבורי של עם ישראל כולו. הבית הנבנה בנישואין הוא חלק מבנין ירושלים, בנין האומה כולה, והופעת שם ה'.

א. משפחה קודם מתן תורה

הרמב"ם בוחר לפתוח את הלכות הנישואין (הלכות אישות, כלשונו) בהשוואה שבין הנישואין שהיו נהוגים קודם מתן תורה, לבין הקדושין והנישואין הנהוגים לאחר מתן תורה. בכך הוא מבקש לחדד ולבאר את המשמעות המיוחדת שנותנת התורה לנישואין, ומה היא מחדשת על פני המשפחה הטבעית, שנהגה אף לפניה. וכך הם דבריו:

"קודם מתן תורה, היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לביתו ובועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה[1]". קודם מתן תורה, ההחלטה להינשא היתה החלטה רצונית של האיש והאשה, והנישואין היו ההגשמה בפועל של החלטה זו. מימי האדם הראשון נצטוו הוא ובניו על העריות ובהן איסור אשת איש. איסור זה חל רק אחרי שנבעלה האשה לבעלה[2], ופוקע בזמן שאחד מבני הזוג מחליט להפרד[3]. לפני מתן תורה, הגדרת בני זוג כנשואים היתה רק בהמצאותם יחד, ומותנית ברצון המתמשך של האיש והאשה. אם שילחה האיש מביתו או שהחליטה היא ללכת לדרכה ממילא בטלו הנישואין[4].

[1] רמב"ם פ"א מהל' אישות ה"א.
[2] שם, פ"ט מהל' מלכים ה"ז.
[3] שם, שם ה"ח: "ומאימתי תהיה אשת חבירו כגרושה שלנו משיוציאנה מביתו וישלחנה לעצמה, או משתצא היא מתחת רשותו ותלך לה, שאין להם גירושין בכתב, ואין הדבר תלוי בו לבד, אלא כל זמן שירצה הוא או היא לפרוש זה מזה פורשין."
[4] הגדרה זו נשארה בבני נח ע"פ התורה גם לאחר שניתנה תורה.

ב. קידושין-קנין לפני הנישואין, חידוש של התורה

התורה מחדשת שיש לעגן את הנישואין במסגרת רשמית, ברורה ומחייבת. כפי שמבאר הרמב"ם בהמשך דבריו:

"כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה ובא אליה. וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם... וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת אף על פי שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה הרי היא אשת איש והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת בית דין ואם רצה לגרש צריכה גט.[5]"

התורה חידשה שהנישואין ייתמכו במסגרת ברורה. שוב לא יהיו הנישואין בישראל רק מצב זמני רצוני של האיש והאשה, שיכול להשתנות בכל רגע. ציוותה תורה להקדים לנישואין מעשה קניין של האיש באשה, פעולה משפטית פורמלית ומחייבת היוצרת את הגדרת הקידושין, למרות שבפעל האשה עדיין אינה בבית בעלה ולא נבעלה לו. קניין זה גורם לכך, ששוב אין פוקעים הנישואין כאשר בני הזוג נפרדים, אלא רק כאשר נעשה מעשה הגירושין, שגם הוא יוצר משפטית את היתר האשה וקנינה את עצמה. דהיינו, התורה קבעה שאי אפשר להקים בית או לחיות חיי אישות ללא מחויבות ומסגרת המייצבות את המשפחה ומבטיחות את קיומה לאורך ימים ושנים.

מעשה הקידושין נקרא בפי חכמים קניין. גם לאחר הקדושין, האיש והאשה הם עדיין שתי ישויות ממוניות נפרדות[6], האשה אינה קנויה לאיש מבחינה ממונית. אמנם חז"ל הוסיפו ותקנו שיחיו האיש והאשה בשותפות ממונית תחת המטריה של האיש, האיש יקבל את הכנסותיה של האשה וידאג לכל צרכיה. ואולם, השותפות הממונית הזאת ניתנת לביטול אם האשה אינה חפצה בה. או אם האשה מסוגלת לכלכל את עצמה כראוי והאיש אינו רוצה בה.

אם האיש והאשה הם ישויות ממוניות נפרדות, מהי אפוא הגדרת הקניין בקדושין? הגדרת הקניין בקידושין הוא שהאשה משויכת לאיש מבחינה אישותית. מעתה השתייכותה המשפחתית היא אל משפחתו שלו. האשה נאסרת על כל אדם אחר, ובעלה מחויב לפרנס אותה ולחיות איתה חיי אישות, כדברי התורה: "שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע[7]". האשה היא הבעלים על קידושיה, היא אינה מתקדשת אלא לרצונה, אבל משעה שהתקדשה, שוב אין היא בעלים על האישות שלה עד שתקנה את עצמה בגט או במיתת הבעל[8]. הקידושין יוצרים מחויבות. יצירת הקידושין תלויה בהסכמתם המוחלטת של האיש והאשה. אבל אחרי שהקידושין כבר נוצרו ברצון שניהם - ביטול הרצון אינו מבטל את הקדושין. הקידושין הם

[5] שם, פ"א מהל' אישות הל' א-ג.
[6] שו"ת אבני מילואים סי' יז, שו"ת משיב דבר ח"ד סי' לה.
[7] שמות כא, י.
[8] ר"ן ריש קידושין.

מסגרת יציבה. התורה חידשה בקידושין קנין אישות של האשה לבעלה, איחוד אמיתי ביניהם שאינו נפסק כתוצאה מכל שינוי במציאות[9]. יתר על כן, חכמים תיקנו שכנגד המחויבות של האשה לבעלה, יתחייב גם האיש לאשתו בסכות כסף גדול אם ירצה לגרשה, כדי שידע שגם הוא מחויב לקשר הזה. שידעו שני הצדדים שהם נכנסים למסגרת מחייבת, והם מחויבים זה לזו.

בניגוד לתפיסה הארצית הליברלית, הרואה את היחיד כקיים, ואת הנישואין כהסכמה וכשותפות זמנית הבאה כדי לשרת את האינטרסים של הפרטים השותפים בה, הרי שע"פ התורה אין הדבר כך. על פי התורה החיבור בין האיש לאשה הוא בעל חשיבות עצמית משלו. יתר על כן, חכמים עוד מוסיפים ומלמדים אותנו שהקשר ביניהם הוא קשר נשמתי, שקיים מעת היווצרם[10]. כל אחד מהם הוא חצי גוף ורק ביחד הם אחד[11]. בייחודם הם נעשים בריה חדשה ושלמה[12].

הבריה החדשה הזו, המשפחה שחידשה התורה, היא בעלת קיום נצחי שממשיך להתקיים לדורות רבים, גם אחרי מותם של האיש והאשה שיצרו אותו. החיבור בין האיש לאשה פרה ורבה. יחדיו הם יולידו דורות ויהיו שותפים בנצח ישראל, בבנין עם ישראל והופעת אוכלוסיו.

ג. ההקדש שבקידושין

קניין האשה הוא הקידושין. האמירה היוצרת אותו משתמשת בלשון קידוש: "הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל", וביארה הגמ'[13] שהלשון הזאת נבחרה משום שהמקדש אוסר את האשה על כל שאר העולם כהקדש. הקידושין הם כהקדש החל על גופה של האשה באמירת 'הרי את מקודשת'[14]. התורה מרוממת את הנישואין. התורה לא מקבלת את היות הנישואין סתם חלק מעולם הטבע, אלא היא מרוממת אותם להיות קנין נצחי ומקודש, להיות המקום להשראת השכינה בעולם.

מהות הקידושין ומשמעותם, מתבארת גם מנוסח הברכה שתיקנו בהם חכמים. המקדש אשה, מברך "... וצונו על העריות, ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקדושין. בא"י מקדש ישראל על ידי חופה וקדושין."[15]

[9] פרקי משה (אבות פ"ו מ"י) מגדיר את הקידושין כך: "עניין הקניין בקידושין וגדרו הוא קנין אהבה וחמדה מיוחדת. תואר הנאמר על הדבר שיתיחד ויתאחד, ויהיה נאהב לקונה אותו".

[10] סוטה ב, א. "אמר רב יהודה אמר רב: ארבעים יום קודם יצירת הולד, בת קול יוצאת ואומרת: בת פלוני לפלוני."

[11] זוהר ויקרא ז, ב. "דאמר רבי שמעון זווגא דדכר ונוקבא אקרי אחד, באתר דנוקבא שריא, אחד אקרי, מאי טעמא בגין דדכר בלא נוקבא פלג גופא אקרי, ופלג לאו הוא חד, וכד מתחברן כחדא תרי פלגי אתעבידו חד גופא וכדין אקרי אחד."

[12] עפ"י מהר"ל 'גור אריה' וישלח, ד"ה: 'ג' הקב"ה מוחל להן'.

[13] קידושין ב, ב.

[14] שו"ת מהרי"ט ח"א סי' קלח. ועיין נדרים

[15] כתובות ז, ב.

הקשר בין איש ואשה הוא בבואה של הקשר בין הקב"ה לכנסת ישראל. חיבור אמיתי ועצמי המביא להופעת הקדושה השמימית בארץ. האיש והאשה שכינה ביניהם ובכוחם להוריד נשמות טהורות משמים ארץ לתיקון עולם.

ד. עדים בקידושין

קידושין אינם יכולים לחול ללא עדים, גם אם האיש והאשה מודים שהקדושין אכן התקיימו[16]. בדרך כלל קניינים חלים גם ללא עדים[17], ותפקיד העדים הוא רק לברר את המציאות במקרה שבו הצדדים מתכחשים לה. אבל קידושין אינם חלים ללא עדים. העדים בקידושין הם חלק מהתהליך[18], הם המקיימים את הקידושין ומאפשרים את חלותם.
הצורך בעדים לחלות הקידושין מלמד כי הקידושין אינם מעשה פרטי הנוגע רק לאיש ולאישה. הקידושין של אותם איש ואשה נוגעים לכל העולם. ר' שמעון שקופ מסביר ש"העדים פועלים לחדש אצל בי"ד כח חדש לחתוך הדין ולכוף לקיימו כשורת הדין".[19] כל מעשה הנוגע לציבור כולו זקוק למדרגת בי"ד, וצריך עדים לקיומו, הקידושין הם מעשה הבונה את הכלל ולכן אין קידושין ללא עדים.

ה. ברכת חתנים

אין די במעשה המשפטי של הקידושין. כדי להתיר את הכלה לבעלה תיקנו חכמים שיברך. "כלה בלא ברכה אסורה לבעלה[20]", יש לברך ברכת חתנים בזמן[21] הנישואין. ברכות אלו הן ברכות תפילה ושבח[22] ומברכים אותן כל שבעת ימי השמחה. אין מברכים את הברכות אלא בנוכחות עשרה אנשים מישראל.[23] הרמב"ם[24] ביאר, שברכת חתנים היא דבר שבקדושה, עניין של השראת שכינה שאינו יכול להאמר בפחות מעשרה אנשים. החיבור בין איש לאשה בישראל הוא דבר שבקדושה, הוא מעין החיבור שבין הקב"ה לכנסת ישראל[25], והוא הדרך להופעת שכינה, להורדת נשמות טהורות משמים לארץ לתיקון עולם.

[16] שו"ע אבה"ע סי' מב סע' ב. ועיי"ש ברמ"א.
[17] שו"ע חו"מ סי' רמא ס"ע א. ועיי"ש בקצוה"ח ס"ק א בהסברו לדין זה.
[18] שערי יושר ש"ז פ"א.
[19] שערי יושר ש"ז פ"א.
[20] מס' כלה פ"א, ה"א.
[21] לדעת הרמב"ם קודם הנישואין וכן כתב השו"ע אבה"ע סי' סב סע"א. והמנהג היום לברך תחת החופה.
[22] עיין ב"י אבה"ע ריש סי' סב, בשם הרמב"ן והר"ן.
[23] רמב"ם הל' אישות פ"י ה"ה.
[24] פירוש המשניות, מגילה פ"ד מ"ג.
[25] של"ה שער האותיות אות הקו"ף - קדושת הזווג אות שפו.

ברכת חתנים כוללת שש ברכות ואלו הן: "ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם שהכל ברא לכבודו. ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם יוצר האדם. ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד ברוך אתה י"י יוצר האדם. שוש תשיש ותגל עקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה ברוך אתה י"י משמח ציון בבניה. שמח תשמח רעים אהובים כשמחך יצירך מקדם בגן עדן ברוך אתה י"י משמח חתן וכלה. ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה ורנה דיצה וחדוה אהבה ואחוה שלום ורעות מהרה י"י אלהינו ישמע מערי יהודה ומחוצות ירושלם קול ששון קול שמחה קול חתן קול כלה קול מצהלות חתנים ממשתה ונערים מנגינתם ברוך אתה י"י משמח חתן עם הכלה.[26]"

ההתבוננות בנוסח הברכה שתיקנו לנו חכמים, מלמדת אותנו את רום מעלת הנישואין בישראל. בריאת העולם התחדשה לגלות את כבוד ה', האדם נוצר ע"י הבורא והוא עיקר גילוי כבודו. האדם נוצר בצורת זכר ונקבה "זכר ונקבה בראם ויברך אותם ויקרא את שמם אדם[27]", החיבור של האיש והאשה הוא קיומי ומהותי. המגמה של החיבור היא ציבורית, החתונה אינה אירוע פרטי אלא נדבך בבניין עם ישראל, והיא חלק ממהלך רב דורי לתיקון העולם. היא לוקחת את העולם קדימה לגאולתו לחזרת ישראל לארצם ולעירם, ומשמחת את הבריאה כולה.

סיכום

ההתבוננות במהות הנישואין על פי התורה חשפה בפנינו את משמעותה העמוקה של המשפחה. המבט הארצי המצומצם, שאינו יכול להבין את מהות החתונה, הוחלף במבט אלוקי על מציאות זו. גילינו עומקים ופסגות של משמעות הקיום האנושי, למדנו שאיש ואשה יחד הם אדם, וקיומם הטוב והשלם הוא יחידו. למדנו על המבט הרב דורי של הנישואין, על היותם שלב בבניין הכללי של ישראל ועל משמעותם לתיקון עולם. ראינו שהמשפחה היא ישות בפני עצמה ולא רק שותפות בין פרטיה, והיא בריה נצחית הממשיכה להתקיים במשך דורות רבים.

[26] רמב"ם הל' אישות פ"י ה"ג.
[27] בראשית פ"ה, פ"ב.

תופעת פוסט-משפחתיות בעולם ובישראל

- יעקב פייטלסון -

פרופ' יואל קוטקין כותב: "במדינות בעלות ההכנסה הגבוהה ביותר בעולם, ואפילו בכמה מהמדינות המתפתחות, אנו עדים היום למעבר למודל חברתי חדש. המשפחה איננה משמשת עוד כגורם המארגן המרכזי של חברה. מספר חסר תקדים של אנשים - למעלה מ-30% בחלק ממדינות אסיה - בוחר להימנע לגמרי מפריה ורביה, ולעתים קרובות, גם מנישואין".[1]

התופעה של הימנעות מנישואין הולכת ומתרחבת במהירות, בראש ובראשונה במדינות המפותחות יותר. ניתן לראות זאת כאשר בוחנים את שיעור הילדים הגרים עם הורים שלא נישאו זה לזו באופן רשמי. במהלך העשור האחרון, 2005-2014, שיעור הילדים במשפחות כאלה גדל באופן משמעותי. לדוגמה, בארה"ב שיעור הילדים הגרים עם הורים לא נשואים עלה בכ-69%, מ-2.9% בשנת 2005 ל-4.9% בשנת 2014.[2] השיאנית בין כל המדינות הייתה אסטוניה, בה שיעור הילדים החיים עם הוריהם הלא-נשואים הגיע לכ-31%.

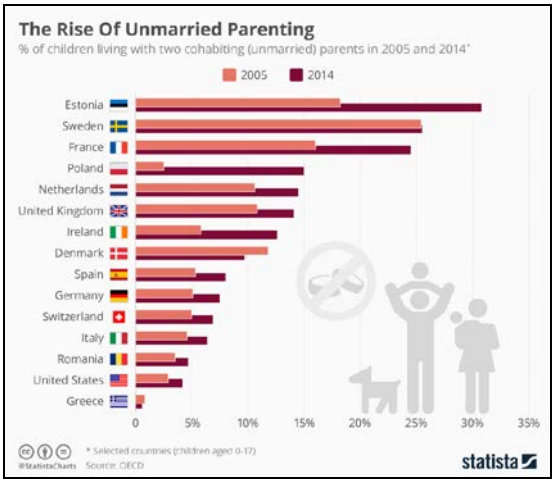

תרשים 1

[1] Joel Kotkin, Research Report for the Seminar on "The Rise of Post-Familialism: Humanity's Future?" Introduction. Published by Civil Service College, Singapore, 2012

[2] Niall McCarthy, The Rise Of Unmarried Parenting. inShare71, May 24, 2016

לעומת זאת, שיעור הילדים הגרים עם הוריהם הנשואים עלה באופן משמעותי במיוחד במדינות כמו פולין ואירלנד, בהן הדת וחיי המשפחה שלובים זה בזה חזק מאוד. בפולין שיעור זה גדל פי ששה, מ-2.5% בשנת 2005 ל-15% בשנת 2014. באירלנד השיעור גדל יותר מפי שנים.

במאמר זה נבחן האם תהליכים דומים מתרחשים גם במדינת ישראל, ואיפה עומדת המדינה היהודית מבחינה זו בהשוואה למדינות האחרות בעולם.

נישואין וגירושין

לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בשנת 2014 היו בישראל 1,956,400 משפחות, מתוכן 1,570,000 משפחות יהודיות.[3] 710,000 משפחות, שהן 45.2% מכלל המשפחות היהודיות, מכילות זוג הורים עם ילדים עד גיל 17. 428,600 משפחות יהודיות הן זוגות ללא ילדים.

כ-93,000 משפחות, שהן 5.9% מכלל המשפחות היהודיות, הן משפחות חד-הוריות. כ-17% מכלל האימהות במשפחות החד-הוריות עם ילדים עד גיל 17, הן רווקות, בהשוואה לכ-12% לפני עשור.

כ-95% מהזוגות בישראל הם זוגות נשואים, והיתר (כ-88 אלף זוגות) הם זוגות החיים יחד ללא נישואין. בהשוואה למדינות מפותחות זהו שיעור נמוך. במדינות אחרות, אחוז הזוגות החיים יחד ללא נישואין נע בין 7% באיטליה ל-27% בנורווגיה.

לפי פרסום של הארגון לשיתוף פעולה כלכלי, ה-OECD, מאז שנת 2010 מדינת ישראל תופסת את המקום הששי בשיעור הנישואין, מתוך 41 המדינות החברות בגוף הזה.

[3] הלמ"ס שנתון סטטיסטי לישראל 2015, לוח 5.09 - משפחות, לפי סוג משפחה, גודל משפחה, מחוז וקבוצת אוכלוסייה

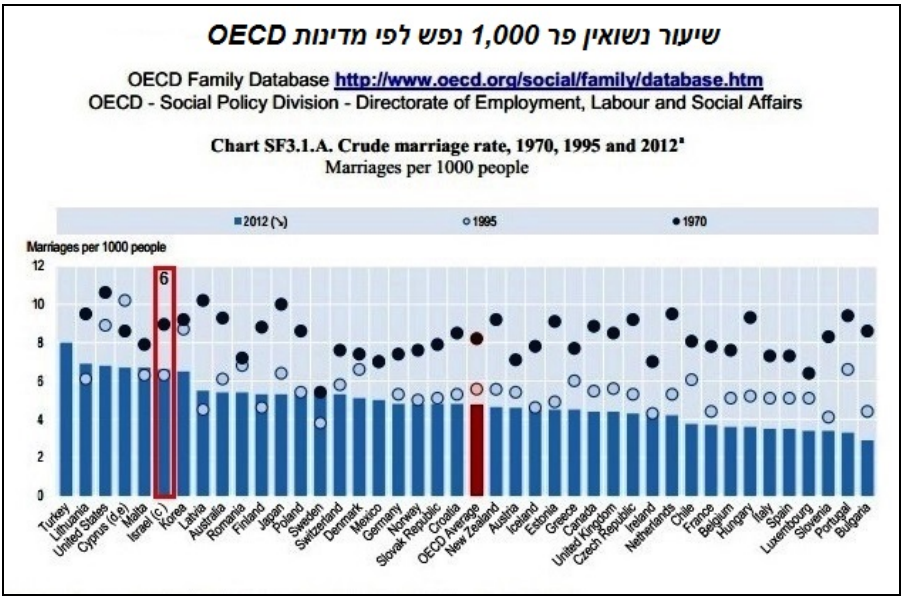

תרשים 2

בשנת 2013 נישאו בישראל 52,705 זוגות. 74.8% מהם יהודים, כלומר 39,446 זוגות.. שיעור הנישואין בישראל עמד על 6.43 ל-1,000 נפש בשנת 2013, גבוה בהרבה מעל הממוצע במדינות ה-OECD.

בו זמנית, בשנה 2013 התגרשו בישראל 14,735 זוגות. מתוכם 11,840 זוגות יהודיים שהם 80.4% מכלל המתגרשים.[4] שיעור הגירושין בישראל היה בין הנמוכים ביותר ב-OECD. ואולם, כפי שעולה מן הנתונים, מספר מקרי הגירושין בשנה זו היה יותר משליש ממספר מקרי הנישואין.

[4] הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 2015, לוח 3.3.- נישאים ומתגרשים, לפי מחוז מגורים ודת

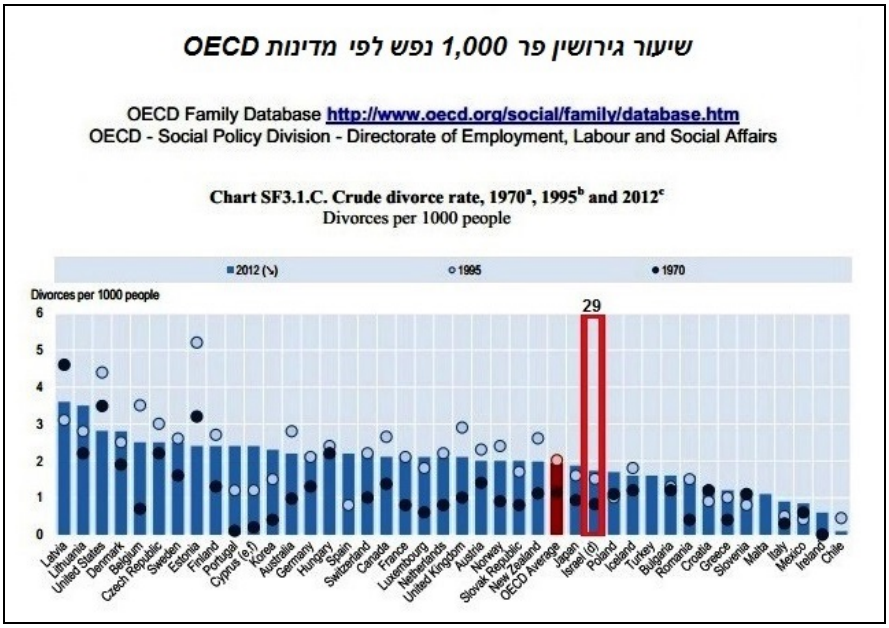

תרשים 3

תמורות בשיעור הנישואין במשך שנות קיום המדינה

כפי שניתן לראות בתרשים מס׳ 4, שיעור הנישואין אצל היהודים היה גבוה במיוחד בראשית דרכה של מדינת ישראל, אך תוך שנים ספורות הוא ירד באופן משמעותי. שיעור הנישואין התייצב במחצית השנייה של שנות ה-50 ובשנות ה-60 של המאה ה-20 על 7.5 מקרי נישואין ל-1,000 נפש לשנה. במחצית הראשונה של שנות ה-70 חזר ועלה שיעור הנישואין אצל היהודים והגיע ל-9.83 ל-1,000 נפש בשנת 1974.

משנת 1975 ועד שנת 1991 ירד שיעור הנישואין אצל היהודים בהדרגה והתייצב ברמה של 6 ל-1,000 נפש בשנה, עד שנת 2005. אחר כך הוא שוב עלה, ובשנים 2006-2013 התייצב ברמה של 6.44 ל-1,000 נפש בשנה, ובכך חזר לרמה שהייתה בסוף שנות ה-80 של המאה הקודמת.

תמורות חלו גם בשיעור הגירושין. בשנות ה-60 וה-70 של המאה ה-20 שיעור הגירושין אצל היהודים היה יציב ועמד על פחות מ-1.0 ל-1,000 נפש בשנה. אחר כך הוא עלה בהדרגה עד

שבעשור הראשון של המאה ה-21 הוא הכפיל את עצמו והתייצב על 1.92 ל-1,000 נפש בשנה. בשנת 2013 הוא עמד על 1.94 מקרי גירושין ל-1,000 נפש.

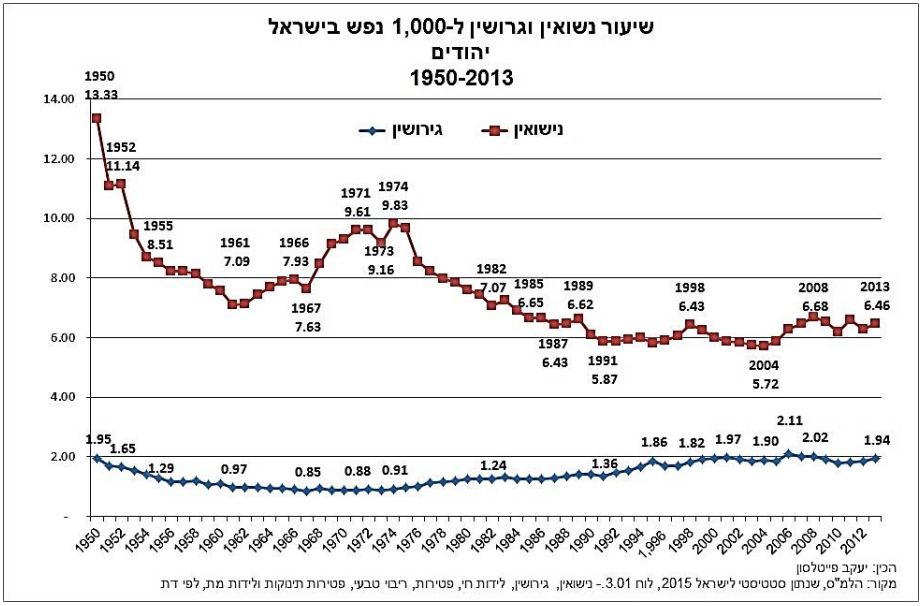

הכין: יעקב פייטלסון
מקור: הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 2015, לוח 3.01 - נישואין, גירושין, לידות חי, פטירות, ריבוי טבעי, פטירות תינוקות ולידות מת, לפי דת

תרשים 4

גיל הנישואין

תרשימים מס' 6 ו-7 בוחנים את נתוני הגיל החציוני של החתנים והכלות בנישואיהם הראשונים לפי קבוצות אוכלוסייה. במשך תקופה בת 9 שנים, 2000-2009 עלה הגיל החציוני של הנישואין בכל קבוצות האוכלוסיה בישראל.

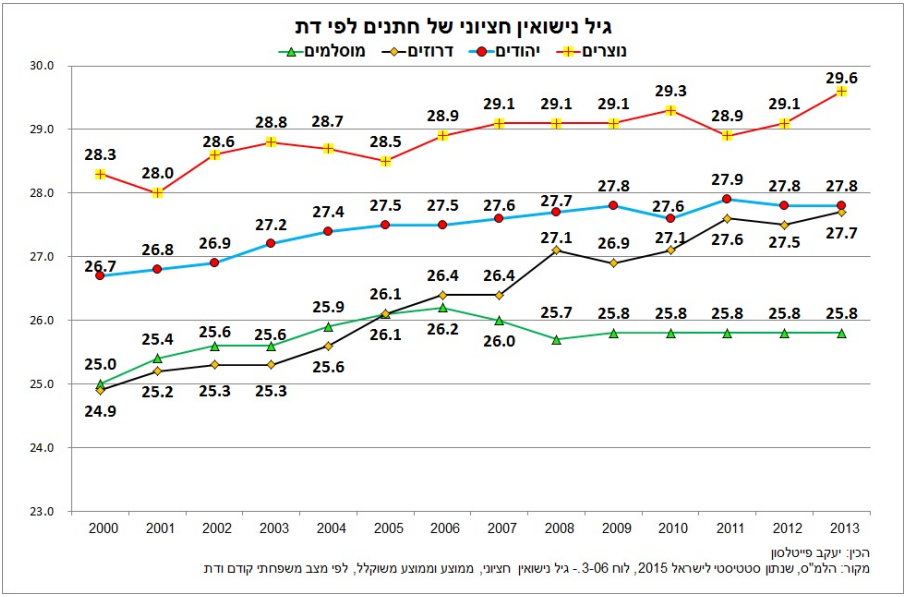

הכין: יעקב פייטלסון
מקור: הלמ"ס, שנתון סטטיסטי לישראל 2015, לוח 03-06 - גיל נישואין חציוני, ממוצע וממוצע משוקלל, לפי מצב משפחתי קודם ודת

תרשים 6

אצל החתנים היהודים הגיל החציוני לנישואין הראשונים עלה ב-4.1%, מ-26.7 שנים בשנת 2000 עד 27.8 שנים בשנת 2009. משנת 2009 והלאה הוא התייצב בשיעור הנ"ל.
הגיל החציוני לנישואין הראשונים אצל הכלות עלה בכל קבוצות האוכלוסייה בישראל. העלייה הגבוהה ביותר התרחשה אצל הכלות הדרוזיות, עליה של -14.1%, מ-19.9 שנים בשנת 2000 עד 22.7 שנים בשנת 2013.
אצל הכלות היהודיות עלה השיעור ב-5.7%, מ-24.4 בשנת 2000 ל-25.8 שנים בשנת 2013.

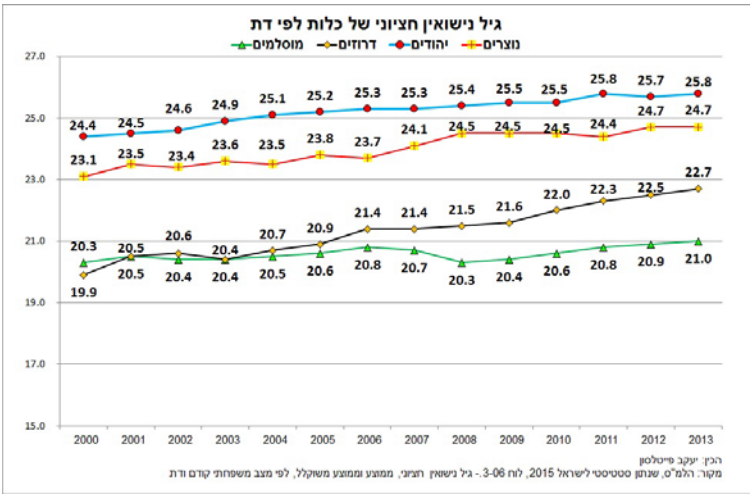

תרשים 7

סביר להניח כי ההבדלים בין גיל החציון של החתנים, ובמיוחד של הכלות, אצל היהודים לבין גיל זה אצל המוסלמים מושפע מאוד מכך שעל היהודים חלה חובת גיוס לצה"ל, בעוד המוסלמים פטורים ממנה.

אפשר להניח כי ביטול חובת הגיוס לבנות והחלפתו בגיוס בהתנדבות ו/או בחוזים מקצועיים עשוי להביא לירידה מסוימת בגיל החציון של הבנות היהודיות בנישואין הראשונים שלהן, לפחות לרמה הקיימת אצל הנוצריות.

פטור כזה לו ניתן, היה תורם גם לקידום המשק הישראלי, על ידי היקלטות מהירה יותר של הבנות בפעילות המקצועית והעסקית המדינה. הוא עשוי היה גם לצמצם את ממדי בעיית הנשים הסובלות מקושי להרות. קושי שנוצר בעקבות פגיעה בבריאותן של הבנות עקב חשיפתן למאמצים הפיזיים ותנאי השירות הקשים הקיימים בצבא, במיוחד בתקופת הטירונות בחודשים הראשונים בשירות הצבאי.

שחרור בנות מחובת הגיוס היה מאפשר גיוס נרחב יותר של הבנים החרדים ובכך היו נוצרים תנאים טובים יותר להיקלטות החרדים בחברה ובמשק הישראלי.

יחד עם זאת, החתנים והכלות הישראליים הם הצעירים ביותר מכל החתנים והכלות במדינות החברות ב-OECD. רק החתנים הנוצריים בישראל מתקרבים לגיל החציוני הממוצע בנישואין הראשונים הקיים במדינות ה-OECD , אשר מזמן עבר את גיל 30 שנה.

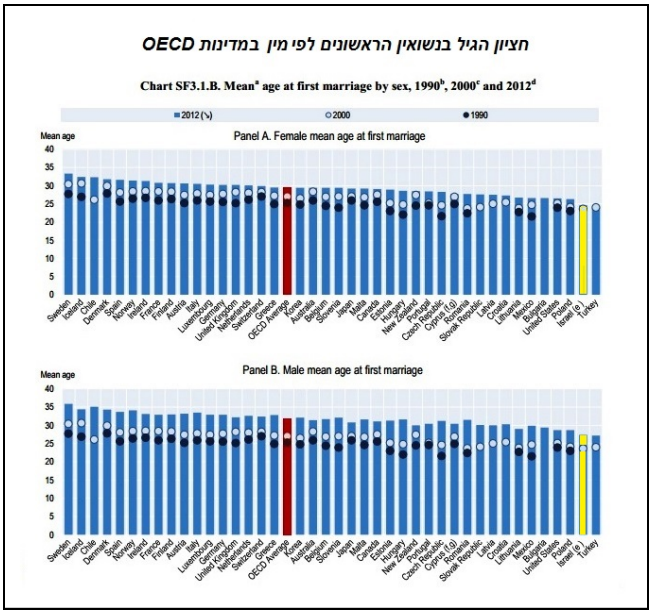

תרשים 8

השפעת עליית גיל הנישואין

רמת הגיל החציוני של בני הזוג משפיעה על הפריון הכולל ועל גודל המשפחה. להערכת הדמוגרפים של האו"ם, הפריון הכולל בכל המדינות בעולם הולך ופוחת משנה לשנה. במדינות המפותחות הוא כבר הגיע לרמה שאיננה מאפשרת את המשך קיום גודל האוכלוסייה . התופעה הזאת מתפשטת גם למדינות מפותחות פחות ואפילו למדינות שאינן מפותחות כלל.

סיבה מרכזית לתופעה הזאת היא העלייה בצפיפות האוכלוסין ההולכת ומתגברת עם התרחבות העיור ובמיוחד בעקבות היווצרותן של ערי-העל, המגלופוליסים. כפי שמציין פרופ' ו. דולניק, התופעה מוכרת עוד מתקופת האימפריה הרומית: האוכלוסייה הכפרית בעלת הפריון הגבוה נמשכת אל הערים הגדולות וכבר בדור השני הפריון ירד לרמה נמוכה ביותר. "הערים פועלות כחור שחור דמוגרפי".[5]

[5] В. Р. Дольник, "Непослушное дитя биосферы", Беседа восьмая. Пляски жизни и смерти. Как это бывает в природе. Коллапсирующие скопления. Стр. 314. Паритет, С. Петербург 2004

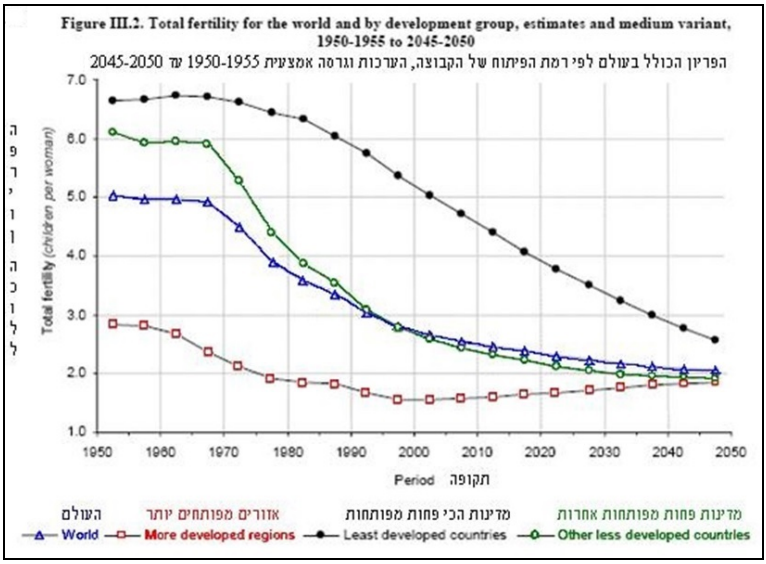

תרשים 9

גם פרופסור קוטקין מציין כי "הנהירה הגדולה של אנשים לערים מייצגת את אחד מהישגיה הגדולים ביותר של הקידמה האנושית. פחות אנשים דרושים כדי לייצר ולספק את הצרכים הבסיסיים במזון, בסיבים ובאֵנֶרגיָה. הצמיחה בצפיפות העירונית נוטה גם לדכא הן את שיעורי הפריון והן את שיעורי הנישואין.

תופעת פוסט-המשפחתיות המתעצמת בעולם התרבות כבר התפשטה באופן נרחב במרכזים העירוניים הגדולים והצפופים של צפון אמריקה, אירופה, ובמיוחד במזרח אסיה. היא גם יותר ויותר ניכרת בערים הגדלות במהירות של מדינות המתפתחות בדרום מזרח אסיה, צפון אפריקה, איראן ובחלקים של המזרח התיכון".

אמנם במדינת ישראל הערים הגדולות לא מגיעות עדיין לממדי המגלופוליסים הקיימים במדינות האחרות, אך גם בישראל גודל המשפחה גבוה יותר באזורים בהם צפיפות האוכלוסין נמוכה יותר. התופעה הזאת בולטת יותר אצל האוכלוסייה היהודית אשר מתגוררת בעיקר באזורים העירוניים הצפופים יותר.

אמנם, יש להעיר שבאזורי המגורים העירוניים הצפופים גודל המשפחה הממוצע מושפע מאד מהצטרפותן של משפחות העולים החדשים, בהן מספר נפשות קטן בהרבה מהממוצע הקיים אצל המשפחות הישראליות הוותיקות.

שיעור הילודה במשפחה הישראלית

המשפחה הישראלית הממוצעת כוללת 3.71 נפשות. המשפחה היהודית הממוצעת בישראל היא בת 3.54 נפשות. כפי שניתן לראות בתרשים מספר 10, גודל המשפחה היהודית הנמוך ביותר קיים במחוזות חיפה ותל אביב, 3.20 ו-3.23 נפש בהתאמה.

מספר הנפשות הממוצע הגדול ביותר אצל המשפחות היהודיות הוא באזור יהודה והשומרון - 4.66 נפשות. מספר זהה הוא גם אצל המשפחות הערביות המתגוררות במחוז המרכז. מספר הנפשות הממוצע במשפחה הגדול ביותר נמדד אצל המשפחות הערביות המתגוררות במחוז הדרום - 6.17 נפש.

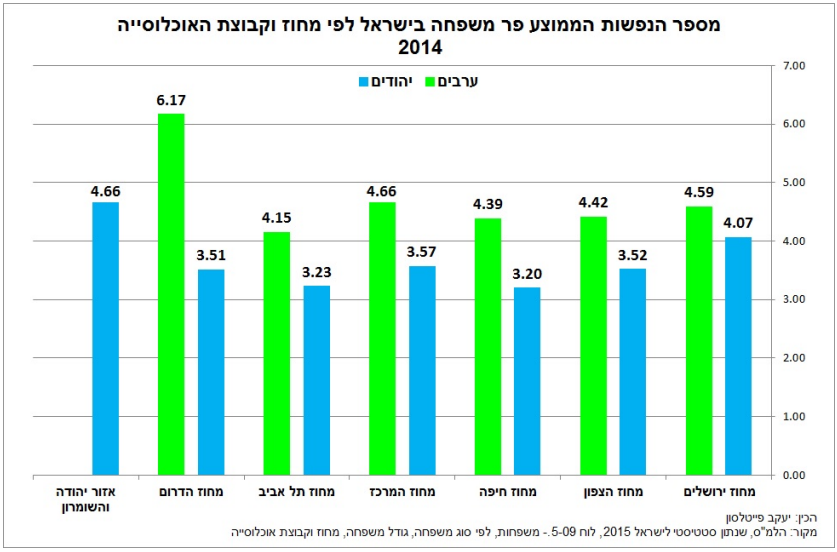

תרשים 10

צפיפות אוכלוסין

מספר הנפשות הממוצע במשפחה, והפריון הכולל של האוכלוסייה, מושפעים גם מרמת הצפיפות בעיר מגוריה.

הצפיפות הגדולה ביותר של האוכלוסייה במדינת ישראל היא במחוז תל אביב. שם מגיעה הצפיפות ל-7,841 נפש לקמ"ר בשטח של 93 קמ"ר. אחריו מחוז ירושלים עם שטח של 652 קמ"ר וצפיפות אוכלוסין של 1,584 נפש לקמ"ר, מחוז המרכז עם צפיפות אוכלוסין של 1,564 נפש לקמ"ר בשטח של 1,294 קמ"ר, מחוז חיפה - 1,117 נפש לקמ"ר בשטח של 866 קמ"ר, מחוז הצפון - 304 נפש לקמ"ר בשטח של 4,478 קמ"ר ומחוז הדרום שבו צפיפות של 84 נפש לקמ"ר בלבד בשטח של 14,274 קמ"ר.

להשוואה, צפיפות האוכלוסין בהונג קונג עמדה על 6,624 נפש לקמ"ר עם שטח של 1,106 קמ"ר והפריון הכולל של האוכלוסייה עמד על 1.17 ילד לאישה בשנת 2014. צפיפות האוכלוסין בסינגפור היא 7,697 נפש לקמ"ר בשטח של 719 קמ"ר והפריון הכולל בשנת 2014 עמד על 1.25 ילד לאישה לעומת 1.19 ילד לאישה בלבד בשנת 2013. השיפור הזה בפריון הכולל, נבע מהגידול המשמעותי במספר הדירות שהועמדו לרשות הזוגות הצעירים על ידי ממשלת סינגפור ושיפור בתחום שירותי הטיפול בילדים, אשר הקלו על ההורים לגדל את ילדיהם.[6]

שיעורי פריון והתרבות

הפריון הכולל של האוכלוסייה בישראל גבוה מ-3 ילדים לאישה, וזהו השיעור הגבוה ביותר מבין כל 41 המדינות החברות בארגון ה-OECD. רק בעוד 4 מדינות החברות בארגון זה, הודו, דרום אפריקה, אינדונזיה ומקסיקו, הפריון הכולל עובר את 2.1 ילד לאישה, השיעור הנדרש כדי שגודל האוכלוסייה יישאר ברמה הקיימת.

[6] Tham Yuen-C, "More marriages and babies last year bring cheer to Singapore". Feb 16, 2015 HTTP://WWW.STRAITSTIMES.COM/SINGAPORE/MORE-MARRIAGES-AND-BABIES-LAST-YEAR-BRING-CHEER-TO-SINGAPORE

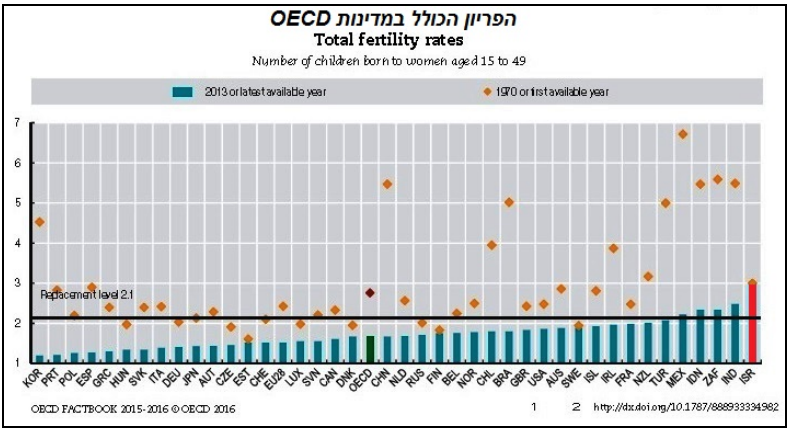

תרשים 11

בחמש עשרה השנים האחרונות חלה עליה משמעותית בשיעור הפריון של היהודים בישראל. במקביל, חלה ירידה משמעותית בפריון של הערבים. בתקופה הזאת, הפריון הכולל אצל ערביי ישראל ירד ב-27.5%, מ-4.37 ילד לאישה בשנת 2000 ועד 3.17 ילד לאישה בשנת 2014. הפריון הכולל אצל ערביי יהודה והשומרון ירד ב-33.4%, מ-4.25 ילד לאישה בשנת 2000, ועד ל-2.83 בשנת 2014.

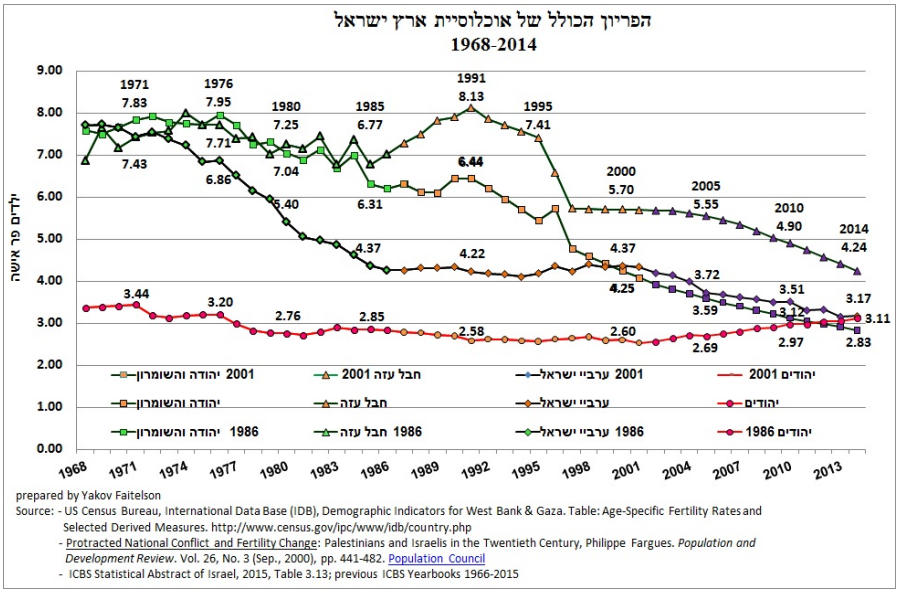

תרשים 12

אצל ערביי עזה ירד הפריון הכולל ב-25.6%, מ-5.70 בשנת 2000 ועד ל-4.24 ילד לאישה בשנת 2014.

בו זמנית עלה הפריון הכולל אצל היהודים בישראל ב-19.6%, מ-2.60 ילד לאישה בשנת 2000 ועד ל-3.11 ילד לאישה בשנת 2014. בכך התקרב הפריון הכולל היהודי לשוויון עם הפריון הכולל של ערביי ישראל, והוא נעשה גבוה בכ-10% יותר מהפריון של ערביי יהודה והשומרון.

גורמים לשינוי

יציאה של אוכלוסייה מאזורים צפופים כמו גושי הערים של תל אביב, ירושלים וחיפה, לאזורים בעלי צפיפות כפרית או לערים קטנות יותר מביאה לגידול משמעותי בפריון הכולל של האוכלוסייה הזאת.

הדוגמא הבולטת ביותר לכך היא התפתחות של הפריון הכולל ביישובים יהודיים ביהודה ושומרון. הפריון הכולל של האוכלוסייה היהודית באזור זה עמד על 5.02 ילד לאישה בשנת 2014, השיעור הגבוה ביותר בהשוואה למחוזות האחרים במדינת ישראל.

רמת הפריון הכולל אצל היהודים המתגוררים בישובים החדשים באזור יהודה והשומרון השתנתה במרוצת הזמן. בשנים המוקדמות יותר של ההתיישבות, הפריון הכולל שלהם היה דומה לפריון במקומות המוצא של המתיישבים הללו. הפריון הכולל אצל היהודים באזור זה בשנת 1996 עמד על 2.65 ילד לאישה, והיה גבוה רק במעט מהפריון הכולל שהיה בשנה זו אצל יהודים המתגוררים במחוז הצפון ושעמד על 2.60 ילד לאישה.

בשנת 1996 הפריון הכולל אצל יהודי הישובים ביהודה והשומרון היה גבוה ב-12.3% מהפריון הכולל אצל היהודים במחוז תל אביב, שעמד על 2.36 ילד לאישה. וכן היה גבוה בכ-10% מזה שהיה אצל היהודים במחוז המרכז - 2.41 ילד לאישה, וב-13.2% גבוה מהפריון הכולל אצל היהודים המתגוררים במחוז הדרום, אשר עמד על 2.34 ילד לאישה.

אך אם בשנת 2000 הפריון הכולל של המוסלמים במחוז הדרום היה גבוה ב- 19.1% מהפריון הכולל אצל יהודים המתגוררים ביישובי יהודה והשומרון, אזי בשנת 2014 ההפרש הזה הצטמצם ל-8.1% בלבד.

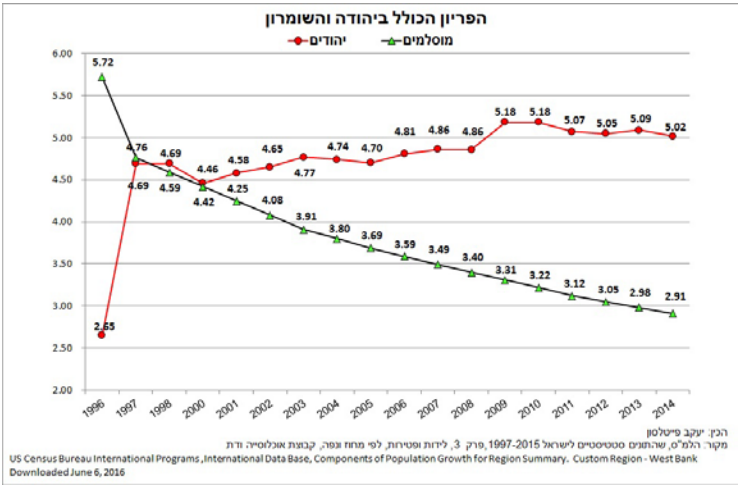

תרשים 19

בשנת 2014 הפריון הכולל אצל תושבי היישובים היהודיים ביהודה והשומרון היה גבוה ב-15.1% ביחס לפריון הכולל אצל היהודי במחוז ירושלים, ב-80.6% ביחס למחוז תל אביב, ב-73.1% לעומת יהודי מחוז הצפון, כפול מפריון הכולל אצל יהודי מחוז חיפה, גבוה ב-77.4% ביחס ליהודי מחוז המרכז, וב-63.5% גבוה יותר ביחס לפריון הכולל אצל יהודי מחוז הדרום.

בשנת 1996 הפריון הכולל אצל ערביי יהודה והשומרון היה 5.72 ילד לאישה, יותר מכפול מהפריון הכולל של היהודים המתגוררים ביישובי יהודה והשומרון. החל משנת 1998 הפריון הכולל אצל היהודים המתגוררים ביישובי יהודה והשומרון עבר את גודלו של הפריון הכולל של ערביי יהודה והשומרון. בשנת 2014 הפריון הכולל אצל היהודים היה גבוה ב-72.5% מהפריון הכולל אצל הערבים תושבי אזור זה.

מסקנות

- התופעה של קוהביטציה קיימת גם במדינת ישראל, אך ממדיה נמוכים עדיין בהרבה מזאת הקיימת במדינות האחרות בעולם.
- הפריון הכולל אצל היהודים במדינת ישראל הוא הגבוה ביותר מבין המדינות החברות בארגון ה-OECD וגם מרוב המדינות העולם, פרט מאותן המדינות שאינן מפותחות מספיק או נכשלות.
- ככל שעולה צפיפות האוכלוסין, כך יורד גודל הפריון הכולל ויחד אתו יורד מספר הנפשות המרכיבות את המשפחה, גודל מספרן של המשפחות החד-הוריות ומספר של המשפחות בהן הילדים מתגוררים עם ההורים שאינם נשואים.
- שיפור רמת החיים על ידי מעבר האוכלוסייה לחיים באזורים הצפופים פחות, בהן נשמרת איכות חיים גבוהה, קיימים ומפותחים שירותים לטיפול בילדים ברמה טובה וקיימים מגורים נוחים ומרווחים, כל אלה מעודדים שמירה על פריון גבוה אצל האוכלוסייה ויחד עם זה עולה מספר הנפשות המרכיבות את המשפחה.
- ביטול שירות החובה לבנות עשוי לסייע בהקמת משפחות בגיל צעיר יותר, להולדת ילדים בריאים יותר וליצירת תנאים כלכליים נוחים יותר ומוקדם יותר למשפחות הצעירות.

המשפחה ומערכת יחסים עם בורא-עולם בעידן המודרני בתורת הרב סולובייצ'יק

- ד"ר חיים כהן -

כיצד משפיע אופי חיי המשפחה בילדותנו על יכולותנו ליצור מערכת יחסים משמעותית ובוגרת עם בורא עולם ועם תורתו? איך זה משפיע על היכולת שלנו להאמין בבורא עולם בכל הווייתנו הקיומית?

הרב סולובייצ'יק מלמד אותנו שנטייתו של יהודי מודרני להאמין בבורא עולם עומדת ביחס ישר לתחושתו כי הוריו האמינו בו, קיבלו אותו בלי פקפוק והבינו את פנימיותו. ילד שלומד לכבד את הוריו ולפעול בטבעיות על פי הדרכתם וסמכותם, יהיה נוטה גם להזדהות יותר עם הדרכתו של בורא עולם ותורתו. לעומת זאת, ילד שגדל בהרגשה שלא מבינים אותו, שבוחנים אותו בכל דבר, שאיננו חלק חלק משמעותי בחייהם של הוריו, יתקשה הרבה יותר לבנות מערכת יחסים עם בורא עולם, מערכת שתהיה בוגרת, יצירתית ובעלת משמעות.

כשאנו אומרים מערכת יחסים, אנו מתכוונים לישות החברתית שנוצרה על ידי אינטראקציה חברתית דינמית והדדית, בין שני בני-אדם סובייקטיביים. מערכת בה כל צד משפיע על הצד השני ומושפע ממנו. לדוגמא, תאוריית האינטראקציה החברתית של טיפול בזוגיות קובעת שכל קשר נישואין מהווה למעשה שלושה קשרי נישואין: 1) נישואיה שלה, הנישואין כפי שהאישה מבינה אותם סובייקטיבית וחווה את האינטראקציה ההדדית. 2) נישואיו שלו, הנישואין כפי שהבעל מבין אותם סובייקטיבית וחווה את האינטראקציה ההדדית. 3) נישואיהם של השנים, הישות החברתית האובקייטיבית והמורכבת שנוצרה על ידי האינטראקציה ההדדית של בני הזוג. כך ירצה מטפל משפחתי טוב להבין בו זמנית כיצד להתמודד עם השונות של בני זוג, עם התפישות הסובייקטיביות של הנישואין, ולאחר מכן לעבוד עם בני הזוג כדי לשפר את אינטראקצית הסובייקטיבית ביניהם. אנחנו לומדים מן התיאוריה הזו כי ליחסי הגומלין שני מימדים: אחד, המימד הסובייקטיבי כפי שהוא נתפס על ידי כל אחד מן השותפים וכפי שהוא חווה אותו; ושני, המימד האובייקטיבי של הישות החברתית שנוצרה על ידי האינטראקציה ההדדית.

הרב סולוביצ'יק מלמד אותנו על האופן בו אנחנו יוצרים מערכת יחסים עם בורא-עולם. הדבר דומה מאד להבנת מודל הנישואין באינטראקציה חברתית. הרב מלמד שלמערכת היחסים שלנו עם הבורא יש מימד אובייקטיבי-קוגניטיבי, ומימד סובייקטיבי-קיומי, וששני המימדים מקיימים אינטראקציה דינמית זה עם זה.

במימד האובייקטיבי-קוגניטיבי, אנו מביטים ומנסים להבין את הבריאה של בורא-עולם ואת תורתו. לאחר מכן אנו מבקשים לפעול באופן התנהגותי ורגשי להגשמת התוכן האובייקטיבי (המצוות) של התורה בעולם הזה.

לעומת זאת, מערכת היחסים הסובייקטיבית שלנו עם בורא-עולם מוגדרת על ידי המשמעות הקיומית שהאני הפנימי שלנו חווה כאשר מקיימים מצוות אלה. בכל יום אדם ינוע בין שני סוגים אלה של מערכות יחסים עם בורא עולם. ה' מצוה את האדם לחוות את שני הסוגים הללו של קשר. עם זאת, לגבי מרבית האנשים הקשר הסובייקטיבי-הקיומי, יהיה בדרך כלל יותר משמעותי. הוא זה הקובע את האמת הפנימית, או המשמעות, של עבודת השם שלנו.

המצוות הן המנגנון שמייצר את היחסים הקיומיים שלנו עם בורא עולם. המצוות, הן המעשים שאנו מְצֻוִּים לעשות והן הרגשות שאנו חווים וממשים בחיי היומיום שלנו, בונים קשרים הדדיים עם בורא-עולם. הקלט היצירתי-הקיומי של האני הפנימי שלנו, אשר אנו מזריקים לתוך עשיית המצוות, משמש נקודת המוצא, המניע, של מערכת יחסים הדדית ודינמית עם בורא-עולם, שהוא נותן המצוות. התורה וחז"ל מבטיחים לנו שכאשר אנו יוזמים את הקשר הזה עם בורא-עולם, בורא-עולם בהכרח יגיב וייצור איתנו קשר בתורו. כל יהודי חווה באופן אינדיבידואלי-סובייקטיבי את תגובת ה' לקיום המצוות, על פי ה'אני הקיומי' הפרטי שהוא מכניס לתוך קיום המצוות. לדוגמה, כל אחד מבני המשפחה יעשה את השבת שלו, ובמוצאי שבת, כל אחד מבני המשפחה יחוש שהיתה לו מערכת יחסים אחרת עם בורא-עולם על מהות השבת.

בקיצור, הרב רומז על כך שאנו תופשים את קיום המצוות לא כמאבק פנימי לבצע את רצונו של בורא העולם, אלא כהזדמנות חווייתית-קיומית לבנות את התחברות האמיתית ביותר שאפשר עם אלוהים.

ב"איש האמונה הבודד" מלמד הרב כי מערכת יחסים גואלת עם בורא-עולם חייבת להתפתח בהקשר של מערכת יחסים הדדית, משולשת של 'אני', ו'אתה' (משפחה, קהילה)

לבין בורא-עולם. פירוש הדבר שהאדם יכול לפתח מערכת יחסים משמעותית עם בורא-עולם רק אם הוא מפתח במקביל מערכת יחסים משמעותית עם משפחה וקהילה. עוד מלמד אותנו הרב, שאדם יכול לפתח מערכת יחסים משמעותיים עם משפחה וקהילה רק אם הוא מפתח מערכת יחסים משמעותיים עם בורא-עולם. לכן, על מנת שהשכינה תשכון בין הפרט ובין בורא-עולם, היא צריכה גם לשכון בין הפרט המשפחה והקהילה שלו.
הרב מוסיף ומדגיש שעבור משולש זה, כדי שיחסי בורא עולם-אדם יהיו בעלי משמעות, הם חייבים להתאפיין בתכונות הבאות: 1) ההתנהגות המוסרית-אתית שקבעה התורה/ההלכה; 2) שיתוף אישיותו המעמיקה של האדם עצמו, ופתיחות ודאגה לאני הפנימי של אחרים (של ה-אתה); 3) פעולת הקרבה עצמית, שפירושה ההתגברות על דחפים של כח והנאה שמקורם באגו, ומציאת הגשמה עצמית מלאה בשיתוף האישיות העצמית שלו עם בורא-עולם ועם האחר (ה'אתה').

האדם והוריו

הרב דן במצוות כיבוד ויראה כלפי ההורים כדי להסביר ביתר דיוק כיצד בונה האדם את יחסיו עם בורא-עולם. כאשר אנו גדלים במשפחה שבה אנו חשים תלות מתאימה ובוגרת, וכבוד אישי מובנה אל הורינו, אנו מתחילים לחוש מימד של התעלות, של סדר קיומי מגבוה. המרכיב המסתורי בחוויה של יראת כבוד (חיובית ובריאה) אל ההורה מרמז על מעבר אל עולם נשגב.
וכך כותב הרב: *"היחסים שלנו עם ההורים משקפים את המודעות המסתורית ותחושת התלות המוחלטת באותו נעלם גדול. איכשהו, אנחנו ממירים את ההתייחסות שלנו אליהם לעבר ... מקום חדש שהוא נקודת המפגש בין שתי מציאויות כאן: האנושית והטרנסצנדנטלית, האדם ומוצאו, היציר ויוצרו ... קשר ושייכות שלו להורה מסתתר, במהותו גענגוע של האדם שצמא לבורא עולם".*

משפחתיות חיובית ובוגרת הוא הרחם הקיומי שיולד את סוג יראת השמיים כלפי ההורים, שמובילה בהכרח לתלות נכונה בבורא-עולם.

מה הם המרכיבים המאפשרים לילד לפתח מערכת יחסים טרנסצנדנטלית-בוגרת, עם בורא-עולם? זה יתרחש כאשר ההורים ימלאו לא רק את תפקיד ההולדה הטבעי הביולוגי, ויספקו את חומר היסוד לילדים ואת צרכיהם הרגשיים, אלא כאשר ההורים משמשים כמחנכי ברית.

תפקידי הברית החינוכיים של האם ושל האב שונים. האם מלמדת את הילד את החוויה הקיומית של היהדות, את מימד התורה שאינו ניתן לביטוי במונחים רציונליים-קוגניטיביים. וכך כותב הרב על ההורות האמהית: *"היהדות היא לא רק מסורת אינטלקטואלית, אלא חווייתית ... חוויות אינן מועברות דרך מילים אלא דרך קשר קבוע ... ספיגה, אוסמוזה ... האם היא אמנית ... היא מסבירה לילד על אודות הרומנטיקה של היהדות ... היא מעבירה לו את הרטט, את פעימות הלב של היהדות".*

תפקיד הברית החינוכי של האב הוא יותר קוגניטיבי ויותר קיומי. תפקידו הוא להעביר את התורה המסורה (בשרשרת המסורת והלמידה) באופן שיוצר חיבור ומחוייבות שמתעלים מעבר לדור מסוים, ומעבר לכאן ולעכשיו הקיומיים. האב מחנך כך את הילד כדי שיכול לחיות חיים קיומיים של ברית בעבר, בהווה ובעתיד, במחוזות חומריים ורוחניים, על מנת שיהיו לו באמצעות מימדים רבים כאלה יחסים טרנסצנדנטליים עם בורא עולם.

וכך כותב הרב: *"במילה אחת, אבהות היא חוויה כפולה, טבעית ו ... אישית-מטפיזית. ברמה השניה האב והבן ... מרכיבים קהילה של יצורים מיוסדת עובדות, שבתוכה אדם חש הקלה מן בדידות ... ו חוסר תחושות קיומי. רק בתוך ההתחברות הזו מצויה האבהות האמתית... (לדוגמא) אברהם הוביל את יצחק לתוך קיום חדש, ברית של פדיון... מורכב מארבע דמויות: אני, אתה, הוא (סתם אדם אחר) והוא (בורא עולם) ... הוא נתן לו דבר המצוי מעבר ומעל למציאות הסופית. הוא (אברהם) מגלה בשבילו (יצחק) את רעיון ההתעלות העצמית וגאולה עצמית, של קתרזיס ...."*

ובכך שוב מלמד הרב אותנו את הנקודה העיקרית של מאמרנו. החינוך שמוענק ע"י הורות של ברית מאפשר לילד לחוות את חוויית החיים, לחיות עבר קיומי של ברית, בהווה ובעתיד, בחומר המתכלה וגם במימדים הרוחניים, הנשגבים. הורות של ברית בונה כך 'מדרגות לגן עדן", להתקשרות אל האלוהי.

המשפחתיות מאפשרת להתמודד עם האתגר של המודרנה

האם לכל אורך ההסטוריה היה קיים הקשר הזה בין המשפחתיות ובניית מערכת יחסים עם בורא-עולם? מה הביא את התנאים החברתיים של המודרנה לכך שהמשפחתיות משחקת תפקיד קריטי יותר בבניית מערכת היחסים שלנו עם בורא עולם?

התשובה היא כי המודרנה מעודדת את האדם ליצור את הזהויות העצמיות שלו ואת הקשרים המשמעותיים, ולא רק לאמץ את הנורמות החברתיות - לרבות אלו של האמונה הדתית - שהוענקו לסביבה החברתית המקיפה שלה. בעידן של טרום-מודרנה, המשפחה והקהילה שידרו תחושה של סביבה חברתית טבעית ואורגנית. כתוצאה מכך, באופן טבעי רוב האנשים מתקבלים ומתחברים לתוכה, וזהותם החברתית ומערכות היחסים שלהם מוענקות להם על ידי סביבתם החברתית הראשונית. בורא-עולם התקבל כשחקן טבעי-נורמטיבי או כדמות בחיי המשפחה והקהילה. לקהילה זו מערכת של יחסים אורגניים, טבעיים לכאורה, עם בורא-עולם, ובורא-עולם בתמורה, פעל מתוך יחסים אורגניים-טבעיים בתוך המשפחה והקהילה. הפרט היהודי של קדם-המודרניות מחבר עצמו לדפוס זה של אינטראקציה הדדית בין בורא-עולם ותורתו.

המודרנה והפוסט-מודרנה ניפצו לרסיסים קשר זה של יחסים בין בורא-עולם לעמו. ועשו זאת לכתחילה. היבטים רבים מאד של חיי היום-יום בחברה המודרנית מעמידים בסימן שאלה את קיומו של בורא-עולם. היהודי של תקופת המודרנה חייב לבנות ולעצב את יחסיו עם בורא-עולם ותורתו דרך בחירה עצמית פרואקטיבית. למשפחתו ולקהילתו אין עוד היכולת להעניק לו מערכת יחסים עם בורא-עולם. הוא חייב להתמודד עם הדילמות הקיומיות שבשימוש בבחירה החופשית שלו כדי לקבל את הסמכות הנשגבה יותר של התורה, את מיצוי ההגשמה העצמית בשמירה קפדנית של המצוות. בקיצור, שלא כמו היהודי הקדם-מודרני, יחסיו עם בורא-עולם אינם יכולים להתבסס על אימוץ פשוט של נורמות הסביבה החברתית המיידית שלו. יחסיו עם בורא-עולם חייבים להיות 'תוצרת עצמית'.

זוהי דרישה מאתגרת מאד הנדרשת מכל יהודי מודרני, להפוך את בורא-עולם לדמות אמיתית בחייו, והיא מהווה מרכיב מרכזי בבדידות הקיומית של האדם המודרני המאמין, שהרב סולובייצ'יק תיאר כל כך במדויק במאמרו, "איש האמונה הבודד" .

לסיכום, הרב לימד אותנו שכדי להצליח בהתמודדות עם האתגר הממשי של האמונה ובניית מערכת ביחסים עם בורא-עולם בעידן המודרני, יחסי המשפחתיות של הפרט משחקים תפקיד התמודדות ביקורתי. במאמר זה למדנו כי לאדם יש יותר סיכוי לבנות מערכת יחסים משמעותיים עם בורא עולם אם קשריו המשפחתיים מאופיינים ב: 1) הדדיות, העדר שיפוטיות, עומק, בין-אישי שיתוף ודאגה; 2) אם אמו של האדם מעבירה באופן חווייתי מאוד תחושה אמיתית של "הרומנטיקה" המרגשת של חיים יהודים על פי התורה; 3) אם אביו של האדם מחנך נחרץ ליופי ולגדולות של חכמי התורה רבת-הדורות; 4) אם הוריו של האדם

חיים מאוד בכנות את האמיתות הללו, ובכך מעודדים יראת כבוד כנה; ו -5) אם כל הגורמים הללו באים ביחד כדי ליצור תחושה של שותפות ונוכחות מתמשכות של הבורא עולם בבית. במידה שקשרי משפחה אלה, משאבי התמודדות אלה, אינם חלק מן המשפחתיות של האדם, יתקשה היהודי המודרני הרבה יותר להפוך את בורא עולם לחלק נכבד בחייו.

בעולם של מסכים - האתגר כפול ומשולש

- יריב פאר, מנכ"ל אינטרנט רימון -

אנחנו שמחים ונרגשים לקבל את הפרס הזה, ומבינים את גודל האחריות המוטלת עלינו. תפקידנו בעולם הזה הוא לא פופולרי אבל הוא שליחותנו למען הציבור. חברת אינטרנט רימון הוקמה לפני כעשור, והיא החברה הראשונה מסוגה בעולם, המספקת אינטרנט מסונן כספק אינטרנט, ללא צורך ברכישת שירות סינון או תוכנת מחשב נפרדת, לאנשים שמעוניינים לגלוש באינטרנט מהיר ולהימנע מחשיפה לתכנים השליליים שבו.

לא סוד הוא שהיום לכל ילד יש מכשיר טלפון, כמעט כל מכשיר כזה הוא בעצם סמארטפון. את הנתונים האלה יודע כל איש חינוך. הסמארטפונים שינו את חיינו, הם מאפשרים לנו לתקשר זה עם זה באופן מהיר ומיידי. הם מקור בלתי נדלה של ידע. ואולם, לצד הטוב שמביא הסמארטפון ילדים שעדיין מפתחים את שיקול הדעת שלהם זקוקים להדרכה והגנה. הילד שלנו מבין טוב מאיתנו בטכנולוגיה, אבל התוכן שהטכנולוגיה מנגישה בקלות, אינו מתאים לערכים שחשובים לנו כל כך, כמשפחה וכציבור. חשוב שהילד יקבל את ההדרכה ההורית שלנו ואת ההגנה ההורית שלנו, בדיוק כפי שאנחנו שומרים עליו ומדריכים אותו בתחומים אחרים בחיים.

בעולם של מסכים האתגר שלנו כפול - גם להגן על כל מסך (בבית, בעבודה ובסלולרי) וגם להמשיך לספק אינטרנט מהיר ללא פשרות. בשנתיים האחרונות חקר צוות הפיתוח שלנו באינטרנט רימון את נושא ההורות בעידן המסכים והאינטרנט. הם ערכו מחקרים, נפגשו, שוחחו וראיינו את מיטב הפסיכולוגים והמומחים בנושא העצמת ההורים בישראל ובעולם. בין המומחים שהצוות נועץ בהם ד"ר משה משעלי מהחוג לפסיכולוגיה באוניברסיטת חיפה ופרופ' חיים עומר מהחוג לפסיכולוגיה באוניברסיטת תל אביב. לדברי המומחים, מאחר והילדים מבינים טוב יותר מההורים בטכנולוגיה, חשים ההורים תחושת תסכול ממידת היכולת שלהם לממש את האחריות ההורית, לתת דוגמא ולהתוות את הדרך. אולם המחקרים וניסיון המומחים מצביעים אחרת: כדי להיות הורה טוב, לא צריך להבין טוב יותר מהילד בטכנולוגיה. מה שחשוב הוא הדוגמא האישית, והיכולת של ההורה ליצור נוכחות הורית לצד הילד הגולש במחשב או בסמארטפון, גם כשההורה לא תמיד נמצא ליד הילד.

עבור כל ההורים האלה, ייצרנו את רימון סלולרי, הנשען בדיוק על התובנה הזו. האפליקציה משלבת הגנה אקטיבית שמונעת מהילדים והנוער גישה לתכנים לא

ראויים, בדיוק כמו ההגנה של רימון בבית, ולצד זאת, עצם ההתקנה של האפליקציה על מכשיר הילד וההודעה שהילד מקבל בכל פעם שהאפליקציה מגינה עליו מתוכן לא ראוי, תורמים לגיבוש הנוכחות ההורית אצל הילד או הנער המתבגר. עד היום הצטרפו לרימון סלולרי אלפי לקוחות, ילדים וגם הורים שהחליטו לתת דוגמא אישית ולהתקין את האפליקציה גם בסמארטפון שלהם. הפידבקים מהלקוחות מצוינים, ההורים מרגישים שהם החזירו לעצמם את השליטה ואת השקט הנפשי שהילדים מוגנים.

בימים אלה, התחלנו למפות ישובים בישראל, שכונות וקהילות שאפשר להגדיר אותן כ"ישוב מוגן". ישוב מוגן מבחינתנו, זה מקום שהורה לא צריך להיות מוטרד ממה שהבן או הבת שלו יפגשו באינטרנט כשילכו לשחק עם בני גילם. ישוב מוגן, זה מקום שבו אנחנו לא חוששים לגלוש באמצעות ה-WiFi שלו, לא בספריה, לא בתחנת הדלק וגם לא במרכז המסחרי, כי הרשת מוגנת ושומרת עלינו. כבר מזמן לא מדובר בהחמרה בהלכה או בצניעות, האינטרנט הלא-מסונן הוא פיגוע ערכי, והתוצאות של פיגוע ערכי שכזה, יכולות להיחשב בקלות כאירוע רב נפגעים.

לצד פעילות האינטרנט המסונן - אנחנו, באחריות רבה, מנהלים גם פעילות חינוכית והסברתית באמצעות 'הרצאות עד הבית' המתקיימות להורים ומחנכים בקהילות, בישיבות ובבתי ספר. בהרצאה אנחנו מסבירים בשפה פשוטה להבנה את הסכנות שבאינטרנט, נותנים להורים כלים להתמודדות כהורים מול הילדים וגם לעצמם כמבוגרים. נכון, זה לא נעים לעמוד מול ילד או ילדה מתבגרים, ולנהל שיח בנושא גלישה ברשת, היתרונות והחסרונות שלה.

עבור רגעי אחריות כאלה הקמנו בית וגידלנו משפחה. מכשיר טלפון שאינו מסונן, הנמצא ביד הילד או הילדה, חושף אותם לתכנים לתוכן שאינו מתאים להם ואינו מתאים לסל הערכים של המשפחה והציבור שלנו, לכן האחריות ההורית שלנו צריכה ללמד אותם לאזן את הקידמה והטכנולוגיה עם גלישה בטוחה ומוגנת.

על זה אנחנו עובדים. הפרס הזה שחברת רימון מקבלת, מקפל בתוכו את ההצלחה להגן במקסימום בלי לפגוע במינימום בחוויית הגלישה. בעזרת השם, נמשיך לעשות הכול כדי להעניק לכם את הגלישה הבטוחה בישראל לצד אינטרנט מהיר ללא פשרות.

הצעות חוק
לחיזוק המשפחה

נכתבו על ידי ארגון חותם - יהדות על סדר היום

הצעת חוק יום המשפחה הלאומי, התשע"ו-2016

הכנסת העשרים ו יוזמים: חברי הכנסת

מטרה	1.	מטרתו של חוק זה להביא להגברת המודעות הציבורית לחשיבותה של המשפחה ולהיותה ערך מרכזי לפרט, לכלל, ובמדינת ישראל, זאת על ידי ציון יום המשפחה הלאומי.
ציון יום שנתי	2.	(א) אחת לשנה, ביום יא' במרחשוון, יצוין יום המשפחה הלאומי.
		(ב) חל יא במרחשוון, ביום שישי או ביום שבת, יצוין יום המשפחה הלאומי ביום חמישי שלפניו.
יום המשפחה הלאומי – יום בחירה	3.	יום המשפחה הלאומי הוא יום בחירה; לעניין סעיף זה, "יום בחירה" – יום שהבחירה בידי העובד לצאת לחופשה או לעבוד; בחר העובד ביום המשפחה כיום חופשה, יובא היום במניין ימי החופשה שלו.
ציון יום המשפחה הלאומי	4.	יום המשפחה הלאומי יצוין, בין היתר –
		(1) בכנסת, בדיון מיוחד במליאת הכנסת ובוועדותיה;
		(2) במערכת החינוך, באמצעות לימוד, הסברה ופעילויות חינוכיות מיוחדות שעניינן קיום מטרתו של חוק זה; שר החינוך רשאי לקבוע לעניין זה פעילויות חינוכיות כאמור;
		(3) ברשויות מקומיות;
		(4) בפעילויות נוספות שתחליט עליהן הממשלה.
ביצוע ותקנות	5.	שר הרווחה והשירותים החברתיים ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות לביצועו.

תיקון חוק חופשה שנתית 6.	בחוק חופשה שנתית, התשי"א–1951[1], בתוספת, אחרי פרט (7) יבוא:
	"(8) יום המשפחה הלאומי."

דברי הסבר

יום המשפחה הוא מועד המצוין בישראל ובמדינות נוספות בעולם. המשפחה היא המסגרת הטבעית והבריאה ביותר להתפתחותם ולרווחתם של כל בני המשפחה ובייחוד של הילדים שבה. המשפחה ניצבת על ערכי האהבה, הסולידריות והאחריות. המשפחה היא יסוד מהותי בחברה. היא קהילה המורכבת מבני אדם, תפקידים, זכויות וחובות ומהווה מציאות חינוכית, תרבותית, אזרחית, כלכלית וחברתית.

יש לכבד את המשפחה, להגן עליה ולספק לה את השירותים והזכויות שיאפשרו לה למלא אחר תפקידיה החשובים של חינוך, דאגה לדור הצעיר וטיפול במבוגריה בצורה הטובה ביותר. לכן ראוי להכיר ולהוקיר את זכויות המשפחה כקבוצה ואת זכותו של הפרט למשפחה.

על כן מוצע בזאת, כי ייקבע יום המשפחה הלאומי שיציין את חשיבות המשפחה ותרומתה לפרטים לכלל, ולמדינה. קביעתו של יום זה, אשר יצוין על ידי הכנסת, מערכת החינוך, רשויות מקומיות, הממשלה ועוד, יעלה בקרב הציבור את המודעות לחשיבות המשפחה ויתרום לשינוי מחשבתי ומעשי.

על כן מוצע בזאת, כי ייקבע יום המשפחה הלאומי שיציין את חשיבות המשפחה ותרומתה לפרטים ולמדינה. מוצע כי יום המשפחה הלאומי יחול ביום יא' במרחשון, יום פטירתה של רחל אמנו.

הצעת חוק לתיקון חוק הביטוח הלאומי (תיקון - מבחני הכנסות למענק לימודים), התשע"ו-2016

הכנסת העשרים ו יוזמים: חברי הכנסת

תיקון סעיף 74 1. לאחר הגדרת הורה עצמאי יבוא:

"הכנסה"- הכנסה שהשר יקבע באישור ועדת העבודה והרווחה כהכנסה מזכה לעניין סעיף זה.

2. בסעיף 74 (ב) ב(1)(א) לחוק בסיפא יתווסף: בכפוף למבחן הכנסה.

דברי הסבר

מדי שנה מעביר המוסד לביטוח לאומי תשלומים כבדים כמענק לימודים כקבוע בסעיף 74 לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה-1995.) (להלן: החוק") מענק זה ניתן לאלו הזכאים לכך על פי ההוראות הקבועות בחוק.

בין הנמנים על הזכאים לקבל מענק לימודים נמנה "הורה עצמאי" כהגדרתו בחוק סיוע למשפחות שבראשם הורה עצמאי, תשנ"ב-1992;

בהתאם להוראות החוק, להורה עצמאי ניתן מענק הלימודים עבור כל אחד מילדיו.

בשונה מכל קבוצת הזכאים הקבועה בחוק, מהזכאות לקבלת מענק לימודים למוגדרים "הורה עצמאי" ניתנת באופן אוטומטי וללא כל תלות והיזקקות למצבו הכלכלי של הזכאי.

למותר לציין כי רבים מבין הזכאים לקבל מענק זה אינם נמנים כלל על שכבות המצוקה ומצבם של רבים מבין ההורים העצמאיים הזכאים לקבל מענק זה הינו שפיר מבחינה כלכלית ורבים מהם אף נמנים על העשירונים העליונים במצבם הסוציו אקונומי.

במסגרת חוק הביטוח הלאומי מועברים, מדי שנה, תשלומים בהקפים ניכרים כמענק לימודים לאלו שאינם נמנים על האוכלוסיות שחוק הביטוח הלאומי אמור לתמוך בהם, ולתת להם רשת בטחון כלכלית.

חלוקת מענק הלימודים להורה עצמאי ללא כל התחשבות במבחני הכנסה מהווה אפליה ביחס לקבוצות זכאים אחרות, היא אינה עולה בקנה אחד עם מטרות חוק

הביטוח הלאומי ואף מהווה נטל כלכלי כבד על כלל אזרחי מדינת ישראל.
מוצע לתקן את ההוראה הקבועה בחוק ביחס לזכאות לקבלת מענק לימודים להורה עצמאי ולתקנה בהתאם לתכליות החברתיות שביסוד חוק הביטוח הלאומי, ולקבוע כי זכאות למענק לימודים להורה עצמאי הינה בכפוף לקביעת מבחני הכנסה רלוונטיים.
הדבר יבטיח כי כספי הציבור הניתנים במסגרת חוק הביטוח הלאומי יופנו למטרה אשר לשמה נועדו והיא מתן רשת ביטחון לאוכלוסיות נזקקות בלבד ובכך ימנע בזבוז מיותר של כספי ציבור.

הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון - כשירות לאמץ), התשע"ד-2014

הכנסת התשע-עשרה ו יוזמים: חברי הכנסת

תיקון סעיף 14	1.	בחוק אימוץ ילדים, תשמ"א-1981 (להלן – החוק העיקרי), במקום סעיף 3 יבוא:
		3. אין אימוץ אלא על ידי איש ואשתו יחד; ואולם רשאי בית המשפט לתת צו אימוץ למאמץ יחיד:
		(1) אם הוא בן זוגו הוא הורה המאומץ או אימץ אותו לפני כן;
		ומתקיימת בו ובבן זוגו הגדרה של איש ואשתו לפי הוראות סעיף זה
		(2)אם הורי המאומץ נפטרו והמאמץ הוא מקרובי המאומץ ובלתי נשוי.
		הגדרה:
		"איש ואשתו" – גבר ואשה הנשואים זה לזה שנישואיהם מוכרים ומאושרים על ידי הרבנות הראשית לישראל או שנישואיהם מוכרים ומאושרים לפי הוראות הדין האישי החל עליהם.

דברי הסבר

בפרשנות משפטית פתלתלה קבע היועמ"ש לממשלה בזמנו, מר מני מזוז כי אין מניעה להסכים לבקשות של בני זוג מאותו המין לאמץ ילד שאינו ילדו של אחד מבני הזוג.

לנוכח המילים המפורשות בחוק חוק אימוץ ילדים, תשמ"א-1981 כי אין אימוץ אלא על ידי איש ואשתו יחד נראה כי אין מקום לפרשנות זו. אמנם היועמ"ש סייג הנחייה זו בכך כי העמדה הקונקרטית בכל בקשת אימוץ תגובש על ידי הגורמים המקצועיים בשירות למען הילד בכל מקרה לגופו לאחר בחינת טובת המאומץ,

מכל מקום נראה כי לשון החוק אינה סובלת פרשנות מעין זו. בנוסף לכך נראה כי עמדה זו נותנת אפשרות בידי הגורמים המקצועיים לקבל החלטות שעשויות להשפיע לרעה ובאופן בלתי הפיך על גידולם הבריא של הילדים. נראה כי באופן טבעי זכותו של כל ילד לגדול במשפחה גרעינית, נורמטיבית ויציבה. יצוין כי אורח החיים של זוגות בני אותו מין לא נבחן כראוי לאורך שנים הן מבחינת ההיבטים של יציבות "התא המשפחתי" והן מבחינת השפעת התא החריג על התפתחות תקינה של הילד. משכך נראה כי אין מקום להותיר לחסדי הגורל, הספק והזמן את עתידם של ילדים אשר מדינת ישראל מאשרת מסירתם לאימוץ. יצוין כי מדינות רבות אינן מאפשרות לבני זוג בני אותו מין לאמץ ילדים מתוך דאגה לטובת הילדים ובהבטחת עתידם.

מטרת חוק זה היא להגדיר באופן הולם את הסעיף הקיים בחוק ולהבטיח את טובתם של הילדים הנמסרים לאימוץ. חשוב להדגיש כי בשיח הזכויות המדבר גבוהה גבוהה על טובת הילד, נשכח קולו של הילד המעוניין לגדול במשפחה נורמטיבית על יתרונותיה הרבים.
האפשרות שהוכרה ע"י גורמים שונים המאפשרת לבני זוג מאותו מין לאמץ ילד, מונעת מהקטין לממש את זכותו להורות כפי שהוגדרה באמנה הבינלאומית לזכויות הילד.
מוצע להגדיר מפורשות בחקיקה כי הכשירים לאמץ ילד הינם זוג נשוי דהיינו גבר ואשה הנשואים זה לזה .
בשל החשיבות הבלתי רגילה של הנושא וההפקדה היתרה על טובת הילד מוצע לאפשר לילד המאומץ לגדול רק במשפחה נורמטיבית לפי הדין הישראלי. לא נראה כי ניתן לסמוך על מדיניות של גורמים זרים בקביעת נישואין ובכך לאפשר לילד המאומץ את הבטחון המקסימלי והאופק הבטוח ביותר להתפתחות תקינה.

מוצע כי רק ואשר נישואיהם מוכרים על ידי הדין הישראלי לאמור:
לעניין בני זוג יהודיים – רק בני זוג הנשואים זה לזה ושנישואיהם מוכרים ומאושרים על ידי הרבנות הראשית לישראל. לעניין בני זוג בני דת אחרת – נשואים זה לזה לפי הוראות הדין האישי החל עליהם.
לעניין חסרי דת בני זוג- גבר ואשה הנשואים זה לזה ושנישואיהם מוכרים על ידי הגורמים המוסמכים במדינת ישראל.